

VÝCHOVA K OBČANSTVÍ

1

- Demokracie vs. totalitní systémy
- Dělba moci v demokratickém právním státě
- Ústavní instituce
- Reprezentace zájmů: význam politických stran a hnutí
- Politické strany a hnutí: ideologie
- Politické strany vs. zájmové skupiny
- Zastupitelská a přímá demokracie
- Volební systémy v České republice

Materiály do výuky pro 2. stupeň ZŠ a víceletá gymnázia

KONRAD ADENAUER STIFTUNG

UNIVERSITAS MASARYKIANA BRUNENSIS • FACULTAS PAEDAGOGICA •

CEVRO INSTITUT [vysoká škola]

VÝCHOVA K OBČANSTVÍ

Materiály do výuky pro 2. stupeň ZŠ a víceletá gymnázia

1

KONRAD ADENAUER STIFTUNG

UNIVERSITAS MASARYKIANA BRUNENSIS
FACULTAS PAEDAGOGICA

CEVRO INSTITUT
[vysoká škola]

OBSAH

Úvod **3**

Kompetence v občanském vzdělávání **4**
1. Proč jsou kompetence důležité 4
2. Kompetence v českém kurikulu – představy vs. realita 4
3. Rakouský oborový kompetenční model pro občanské vzdělávání 5
4. Jak využít rakouský oborový kompetenční model pro občanské vzdělávání pro výuku v České republice 9

Témata hodin **11**

Téma 1 – Demokracie vs. totalitní systémy **12**
Výhody a nevýhody demokracie – *hlasovací tabulka* 15
Demokracie versus totalitní systémy – *pracovní list* 16
Demokracie versus totalitní systémy – *list s řešením* 18

Téma 2 – Dělba moci v demokratickém právním státě **19**
Formy vládnutí – *pracovní list* 22
Formy vládnutí – *list s řešením* 24
Dělba moci – *pracovní list* 26
Dělba moci v České republice – *pracovní list* 27
Dělba moci v České republice – *list s řešením* 28

Téma 3 – Ústavní instituce **29**
Expertní dvojice – *metodický list* 33
Ústavní instituce – Prezident České republiky – *pracovní list* 34
Ústavní instituce – Vláda České republiky – *pracovní list* 35
Ústavní instituce – Parlament I: Poslanecká sněmovna – *pracovní list* 36
Ústavní instituce – Parlament II: Senát – *pracovní list* 37
Ústavní instituce – Ústavní soud – *pracovní list* 38
Ústavní instituce – *pracovní list* 39
Ústavní instituce – *list s řešením* 40

Téma 4 – Reprezentace zájmů: význam politických stran a hnutí **41**
Úkoly politika – *pracovní list* 43
Úkoly politických stran – *pracovní list* 45
Úkoly politika a politických stran – *list s řešením* 47

Téma 5 – Politické strany a hnutí: ideologie **48**
Loga stran a hnutí – *kartičky* 51
Profily stran a hnutí – *pracovní list* 53
Profily stran a hnutí – *list s řešením* 56
Pravice a levice – *pracovní list* 59
Pravice a levice – *list s řešením* 61

Téma 6 – Politické strany vs. zájmové skupiny **62**
Expertní dvojice – *metodický list* 64
Struktura a fungování politických stran – *pracovní list* 65
Struktura a fungování zájmových skupin – *pracovní list* 66
Struktura a fungování politických stran a zájmových skupin – *pracovní list* 67
Struktura a fungování politických stran a zájmových skupin – *list s řešením* 68

Téma 7 – Zastupitelská a přímá demokracie **69**
Slovníková hesla k přímé a zastupitelské demokracii – *pracovní list* 72
Příklady přímé a zastupitelské demokracie – *pracovní list* 73
Příklady přímé a zastupitelské demokracie – *list s řešením* 74
Argumenty pro a proti přímé demokracii – *pracovní list* 75
Argumenty pro a proti přímé demokracii – *list s řešením* 77

Téma 8 – Volební systémy v České republice **78**
Volební systémy v České republice – *pracovní list* 81
Volební systémy v České republice – *list s řešením* 82
Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR – *pracovní list* 83
Volby do Senátu Parlamentu ČR – *pracovní list* 85
Srovnání většinového a poměrného volebního systému – *pracovní list* 87
Srovnání většinového a poměrného volebního systému – *list s řešením* 88
Většinový a poměrný volební systém – *pracovní list* 89
Většinový a poměrný volební systém – *list s řešením* 91

Seznam použitých zdrojů **92**

ÚVOD

V Evropě máme dnes to štěstí, že můžeme žít ve svobodné a demokratické společnosti. Zažíváme i historicky nejvyšší míru blahobytu. Stalo se však pravidlem, že tento stav pokládáme za něco zcela normálního a běžného. Tak to ale není. Stačí si zalistovat v knihách dějepisu pár stránek nazpátek a zjistíme, že to, co právě teď v Evropě prožíváme, není v žádném případě normální a přirozený stav. Velmi dobrou životní úroveň dnes máme nejen díky tržnímu hospodářství a sociálnímu systému, ale zejména díky právnímu státu a demokratickému politickému uspořádání. Proto, pokud hodnotíme úspěchy a neúspěchy jednotlivých států, bychom neměli sledovat pouze HDP a další ekonomické ukazatele. Stejnou měrou bychom měli při hodnocení moderní společnosti vzít v potaz i kvalitu demokracie a právního státu. Pouze společným působením těchto dvou faktorů získáme věrohodný ukazatel o stavu dané země.

Aby demokratický právní stát dobře fungoval, musí splnit několik základních podmínek, které by se daly shrnout pod konstatování, že demokracie potřebuje především demokraty. Demokracie je totiž neustále nově a nově utvářena všemi lidmi – občany. To ji odlišuje od totalitních systémů. Demokratický právní stát proto nutně potřebuje i systém občanského vzdělávání, jehož prostřednictvím budou občané vzděláváni v základech demokratického právního řádu, a tím se podaří uchovat a ukotvit u občanů základní hodnoty a ústavní pořádek země a zároveň posílit jejich kompetence pro občanské jednání a angažovanost.

Občanské vzdělávání v demokratickém slova smyslu nesmí být v žádném případě zaměňováno s indoktrinací nebo propagandou. Propaganda je násilnou formou přesvědčování v autoritářských a totalitních režimech, která je zaměřená na potlačení kritického myšlení obyvatel. Demokratické občanské vzdělávání je pravým opakem propagandy. Občanské vzdělávání se zakládá na pluralitě názorů, stejně tak jako na kritickém myšlení a politické svéprávnosti občanů. Základní principy občanského vzdělávání definovalo Usnesení Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky č. 1700 z roku 2014, které hovoří o zákazu indoktrinace, prezentaci kontroverzních témat z více různých úhlů pohledu a podporu samostatného myšlení občanů. Hlavním cílem občanského vzdělávání je tedy rozvinout u adresátů kompetence, které jim jako odpovědným občanům umožní vytvořit si vlastní politický náhled na svět.

Publikace, kterou držíte v ruce, představuje kompetenční model pro odpovědné občanství. Tento model může sloužit jako didaktický základ pro občanské vzdělávání. Zároveň tato kniha obsahuje také konkrétní plány vyučovacích hodin a materiály do výuky, které ukazují, jak je možné kompetenční model pro odpovědné občanství používat v praxi. V publikaci také najdete nové pedagogické metody, které je možné v rámci výuky používat. Jako obsahy vyučovacích hodin byla vybrána témata z českých rámcových vzdělávacích programů, která jsou klíčová pro dobré fungování každého demokratického právního státu. Ačkoliv kniha neobsahuje materiály pro vyučování všech tematických oblastí z rámcových vzdělávacích programů, názorně ukazuje, jak mohou učitelé připravovat kompetenčně orientované vyučování a aplikovat je i na další tematické obsahy rámcových vzdělávacích programů.

Přejeme Vám inspirativní čtení!

Radim Štěrba
Katedra občanské výchovy,
Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně

Jiří Kozák
Vysoká škola CEVRO Institut

Matthias Barner
Konrad-Adenauer-Stiftung

Tato publikace a další informace jsou zdarma ke stažení na www.odpovedneobcanstvi.cz.

KOMPETENCE V OBČANSKÉM VZDĚLÁVÁNÍ

1. PROČ JSOU KOMPETENCE DŮLEŽITÉ

Kompetence v současné společnosti představují významný faktor pro výkon nejrůznějších činností. Ať už se jedná o jakékoliv povolání, od člověka se očekává, že bude k výkonu své profese kompetentní. Hovoří se kompetencích učitele, o kompetencích ředitele, o kompetencích žáka. Mimo rozdělení kompetencí pro jednotlivé profese se kompetence dělí také do různých kompetenčních modelů přizpůsobených pro určitý účel (kompetence pro celoživotní učení, kompetence pro Národní soustavu povolání, kompetence v kurikulárních dokumentech apod.). Stejně tak i občané demokratického právního státu potřebují určité kompetence, aby mohla demokratická společnost dobře fungovat.

Definice kompetencí jsou různé, což může představovat určitou překážku. Tato nejednotnost však může přinést výhodu v tom, že definice kompetencí by měla odrážet aktuální stav a situaci. Problémy se objevují také v terminologii. Někdy jsou kompetence zaměňovány za dovednosti nebo schopnosti. Využívání těchto termínů je ale zavádějící, jelikož kompetence obecně obsahují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot a jsou tedy i komplexnější. Výzkumný ústav pedagogický v Praze definoval kompetenci takto: *„Mít kompetenci znamená, že člověk (žák) je vybaven celým složitým souborem vědomostí, dovedností a postojů, ve kterém je vše propojeno tak výhodně, že díky tomu člověk může úspěšně zvládnout úkoly a situace, do kterých se dostává ve studiu, v práci, v osobním životě. Mít určitou kompetenci znamená, že se dokážeme v určité přirozené situaci přiměřeně orientovat, provádět vhodné činnosti, zaujmout přínosný postoj.“*[1] Kompetence mají nadpředmětový, nadoborový, a dokonce i nadprofesní charakter. Rozvoj kompetencí není uzavřený proces, probíhá po celý život. Mají delší životnost než odborné profesní znalosti a mohou tvořit pevný základ pro další celoživotní učení. Z tohoto důvodu je zaměření (nejen) vzdělávání a výchovy na kompetence možnou reakcí na současný stav společnosti plné neustálých změn. Cílem formálního (školního) vzdělávání je připravit žáky a studenty na profesní život. Jelikož se ale trh práce vyvíjí a mění podobně rychle jako celá společnost, musí učitel najít nejefektivnější způsob, jak žáka vybavit vědomostmi a dovednostmi pro jeho budoucí život. Zacílení výuky na rozvoj kompetencí se může stát tím nejlepším řešením. Je však nutné, aby učitel měl dostatečnou kurikulární a metodickou podporu pro rozvoj klíčových kompetencí.

Jelikož je tato publikace zaměřena na občanské vzdělávání a vzdělávání k odpovědnému občanství, v následujících kapitolách se nachází reflexe postavení kompetencí v českých kurikulárních dokumentech a následně charakteristika rakouského oborového kompetenčního modelu pro občanské vzdělávání, který nabízí možnou inspiraci pro efektivní výuku výchovy k občanství v České republice.

2. KOMPETENCE V ČESKÉM KURIKULU – PŘEDSTAVY VS. REALITA

Kurikulární dokumenty představují v českém prostředí dvě úrovně – státní a školní. Součástí státní úrovně jsou Národní program rozvoje vzdělávání v ČR a rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP) pro předškolní, základní, gymnaziální a odborné vzdělávání.[2] Školní úroveň představují školní vzdělávací programy, které jsou RVP podřízené a musí odpovídat jejich výstupům. RVP jsou vydávané Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, školní vzdělávací programy si školy tvoří samy. Kompetence jsou součástí rámcových i školních vzdělávacích programů. Svojí charakteristikou a podstatou jsou hlavním cílem vzdělávání a je úkolem učitele, aby našel takové učební strategie, které přes osvojení si výukových obsahů povedou až k rozvoji těchto klíčových kompetencí. Klíčové kompetence v RVP by se neměly rozvíjet izolovaně, ale provázaně mezi sebou, a dále v návaznosti na učební obsah a výsledky učení jednotlivých vzdělávacích oblastí a oborů. V RVP je stanoveno šest klíčových kompetencí: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní. Klíčové kompetence v RVP představují ideální úroveň, které by měl žák nebo student na konci svého vzdělávání dosáhnout. Pro oblast občanského vzdělávání lze považovat za ústřední zejména kompetenci občanskou, případně také kompetenci sociální a personální.

Hlavní myšlenkou pro zavádění RVP společně s kompetencemi bylo zefektivnit výuku tak, že mimo předávání znalostí bude výuka prostorem pro rozvoj dovedností a postojů, které žák využije v praktickém životě. Mělo by dojít k vyváženosti mezi znalostmi, dovednostmi a postoji, k čemuž by měly napomoci také jiné než klasické vyučovací postupy (např. frontální výuka). V nejlepším případě by žák prakticky využíval nabyté vědomosti díky svým získaným a stále se rozvíjejícím kompetencím.

Odpovídá však tato ideální představa současné školní realitě? Pochybování a možná kritika je na místě. Opravdu se hlavní cíl výuky přesunul z výukového obsahu na rozvoj klíčových kompetencí? Jsou na školách opravdu rozvíjeny? Jakým způsobem? A pokud ano, jsou tyto postupy efektivní? Odpovědi na mnohé otázky budou bohužel spíše negativní. Jak školní realita ukazuje, rozvoj klíčových kompetencí často není hlavním cílem vzdělávání. Samozřejmě jsou součástí všech povinných dokumentů, avšak mívají pouze formální

1 BĚLECKÝ, Zdeněk a kol. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání* [on-line]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. s. 7. Dostupné z: www.msmt.cz/file/10434_1_1/download/.

2 RVP jsou dále vytvářeny pro základní umělecké a speciální vzdělávání.

podobu a díky své komplexnosti a nesnadné uchopitelnosti jsou pro mnohé učitele velmi vzdáleným cílem. Klíčové kompetence jsou charakterizovány velmi obecně a už jejich samotné izolované umístění v RVP naznačuje jejich nepropojenost s očekávanými výstupy, které jsou jako výstupy vzdělávání pro učitele povinné a závazné. Byly sice vydány metodické publikace pro rozvoj klíčových kompetencí, i v mnohých učebnicích je navrženo, k jakému tématu přiřadit které kompetence, pravdou ale je, že o kompetencích se ve školním prostředí mluví jen zřídka a cíleně se o jejich rozvoj zajímá jen málokdo.

Česká školní inspekce (dále jen ČŠI) vydala v únoru 2018 dokument, který se zabývá analýzou hodnocení klíčových kompetencí a možnou inspirací v zahraničních kompetenčních modelech.[3] I ta shledává klíčové kompetence jako velmi obecné a nesnadně hodnotitelné. Přitom podle Ministerstva práce a sociálních věcí je měřitelnost a hodnotitelnost jedna ze tří hlavních vlastností kompetencí. Mimo to zpráva ČŠI také potvrzuje často kritizovanou, a ne zcela jasnou propojenost mezi klíčovými kompetencemi a vymezenými očekávanými výstupy z učení (např. některé výstupy v tematickém okruhu Člověk, stát a právo). V závěrečném doporučení pro zefektivnění výuky obou vzdělávacích oborů vzdělávací oblasti Člověk a společnost je možné se dozvědět, že na základě analýzy zahraničních systémů hodnocení rozvíjení klíčových kompetencí je nutné se inspirovat fungujícími zahraničními modely. V tomto případě navrhuje dokument ČŠI inspirovat se v rakouském oborovém kompetenčním modelu jak pro vzdělávací obor Výchova k občanství (oborový kompetenční model pro občanské vzdělávání), tak pro vzdělávací obor Dějepis (oborový kompetenční model pro historii). Z celé provedené analýzy byla vyvozena potřeba zavést oborové kompetence (tzn. kompetence, které se budou vztahovat k úžeji vymezenému oboru – jednomu vyučovacímu předmětu nebo skupině předmětů), které by se s kompetencemi z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) prolínaly, ale zároveň by definovaly učivo a byly by lépe uchopitelné a snadněji rozvinutelné. Pro vzdělávací oblast Člověk a společnost, tedy pro předměty[4] Výchova k občanství a Dějepis, byly prozatím navrženy společné kompetence: metodické kompetence, kompetence k orientaci, kompetence kladení otázek, kompetence morálního rozhodování, angažovanost/participace, obsahová kompetence. Jak lze ze zprávy ČŠI vyvodit, i pro tuto instituci je současný stav „rozvíjení" klíčových kompetencí neúnosný a je potřeba se jejich rozvojem opravdu cíleně zabývat a nalézt takové kompetenční modely, ve kterých bychom se mohli inspirovat a vytvořit fungující kompetenční model nejen pro občanské vzdělávání. Je nutné, aby šlo o takový model, který učitelům nabídne kromě výstupů i postupy a návrhy, jak propojit kompetence se vzdělávacím obsahem, a hlavně s očekávanými výstupy.

K dalším výrazným nedostatkům občanských kompetencí v RVP ZV je absence širšího hodnotového ukotvení související s demokratickým uspořádáním našeho státu. Na důležitost hodnot v občanském vzdělávání upozornila i Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR ve svém usnesení, kde vymezuje hodnoty takto: *„Rozvoj demokratických kompetencí musí vycházet z hodnot ukotvených v Ústavě České republiky, jejichž základní výčet nalezneme v preambuli Ústavy České republiky – vlastenectví, svoboda, lidská důstojnost, rovnoprávnost, zodpovědnost, demokracie a právní stát, základní lidská práva a svobody, ochrana zděděného přírodního, kulturního, hmotného a duchovního bohatství."*[5] Inspiraci lze také nalézt ve vymezení občanské kompetence v Doporučení Evropského parlamentu a Rady EU:[6] *„Základem občanských kompetencí je znalost pojmů demokracie, spravedlnost, rovnost občanství a občanská práva, včetně způsobu jejich vyjádření v Listině základních lidských práv Evropské unie a mezinárodních deklaracích a jejich uplatňování ze strany různých institucí na místní, regionální, vnitrostátní, evropské a mezinárodní úrovni."*[7] Základní principy demokracie a rovnosti občanství by měly být hlavním výstupem občanských kompetencí a ty by měly být u žáků rozvíjeny nejen v rámci jednoho předmětu, ale měly by být jedním z hlavních cílů (nejen) základního vzdělávání. Jsou totiž součástí nedotknutelných hodnot ukotvených v Ústavě České republiky.

3. RAKOUSKÝ OBOROVÝ KOMPETENČNÍ MODEL PRO OBČANSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ

Než bude rakouský oborový kompetenční model popsán, je důležité uvést několik bodů, které potvrzují vhodnost a kvalitu tohoto kompetenčního modelu. Díky několika ukazatelům se zdá být ideální inspirací u našich blízkých sousedů.

Rakousko a Česká republika jsou sousedské země podobné velikosti, které pojí společná minulost. To se projevuje i v uspořádání státní správy či vzdělávacího systému, kdy právě

3 Analýza zahraničních systémů hodnocení klíčových kompetencí a systémů hodnocení netestovatelných dovedností se souborem doporučení pro školní hodnocení klíčových kompetencí RVP ZV a externí hodnocení školní podpory rozvíjení klíčových kompetencí RVP ZV. *Česká školní inspekce* [on-line]. Praha: ČŠI, 2018. Dostupné z: http://www.csicr.cz/getattachment/cz/Dokumenty/Publikace/Analyza-zahranicnich-systemu-hodnoceni-klicovych-k/Analyza-klicovych-kompetenci.pdf.

4 Případné vzdělávací obory, ze kterých se vytvoří vyučovací předměty.

5 Usnesení výboru pro evropské záležitosti z 9. schůze ze dne 28. března 2018. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [on-line]. Praha, PS PČR. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=144817.

6 Doporučení Evropského parlamentu a Rady EU bylo vydáno ještě před zavedením rámcových vzdělávacích programů do vzdělávání. Je otázkou, z jakého důvodu se MŠMT vymezením kompetence občanské neinspirovalo právě v tomto doporučení, kde jsou demokratické hodnoty a postoje pevně ukotveny.

7 Doporučení Evropského parlamentu a Rady EU ze dne 18. 12. 2006 o klíčových kompetencích pro celoživotní učení (2006/962/ES). *Metodický portál RVP.CZ* [on-line]. Praha, Národní ústav pro vzdělávání. Dostupné z: stary.rvp.cz/soubor/01140.pdf.

česká státní správa i vzdělávací systém mají své kořeny v rakousko-uherském modelu a v mnohém jsou si dnes stále podobné. Demokratické občanské vzdělávání má v Rakousku delší tradici. Významným krokem bylo přijetí principů tzv. Beutelsbašského konsensu v roce 1976 z Německa, se kterými musí být proces výuky v souladu. **Třemi základními principy tohoto konsensu jsou: zákaz indoktrinace, princip kritického myšlení a vyváženosti (tzv. princip kontroverznosti – každé kontroverzní téma musí být také jako kontroverzní vyučováno) a zásada orientace na cílovou skupinu.** Podobně jako u nás je vyučovací předmět zabývající se občanským vzděláváním povinný pro žáky od 11 let (tedy odpovídající 6. ročník naší základní školy). Velkým mezníkem byl zákon z roku 2016, ve kterém byly ukotveny nejen oborové kompetence, ale k těmto kompetencím byla přiřazena i jednotlivá témata občanského vzdělávání. Rakouský učitel výchovy k občanství tak má legislativní podporu v jasně daných a konkretizovaných výstupech kompetencí a výukových obsahů.

Díky propracovanosti systému klíčových občanských kompetencí spolu s podobnou charakteristikou a postavením předmětu zabývajícího se občanským vzděláváním v našem a v rakouském školství je inspirace nejen vhodná, ale dokonce i žádoucí.

Rakouský oborový kompetenční model pro občanské vzdělávání vydalo Ministerstvo školství, umění a kultury ve Vídni v roce 2008. Autorem tohoto modelu je Reinhard Krammer. Kompetence, které tento autor pro občanském vzdělávání uvádí, by v ideálním případě měly být rozvíjeny během celé školní docházky. Kompetenčně orientovaná výuka má za cíl reflektivní a sebereflexivní politické uvědomění, které se během učení vytváří prostřednictvím příkladných přístupů k problémům politiky s ohledem na zkušenosti

Obr. 1: Schéma odpovědného občanství

žáků. Při rozvoji kompetencí nejde jen o učení termínů a získávání vědomostí, nýbrž o učení, které vede k politickému myšlení a jednání. Kompetence podle Krammera je schopnost, dovednost a ochota řešit problémy a s tím spojená motivační, volní a sociální ochota a schopnost umět používat různá řešení problémů v různých situacích úspěšně a odpovědně. Osvojení si určitých kompetencí je závislé na získaných vědomostech. Tyto znalosti potřebné pro rozvoj a získání kompetencí se nazývají pracovní znalosti (Arbeitswissen). Mají instrumentální charakter a nepředstavují žádný pevný soubor vědomostí a znalostí.

V návaznosti na důležitost těchto oborových občanských kompetencí je nutné také zmínit hlavní cíl občanského vzdělávání. Cílem občanského vzdělávání je odpovědný občan, který na základě základních politických znalostí porozumí politice, vytvoří si vlastní názor a úsudek a podle něj se dále angažuje (viz obr. 1).[8]

Rakouský oborový kompetenční model pro občanské vzdělávání je povinný pro všechny typy a stupně škol v Rakousku. Jednotlivé oborové kompetence pro občanské vzdělávání v Rakousku jsou (viz obr. 2):

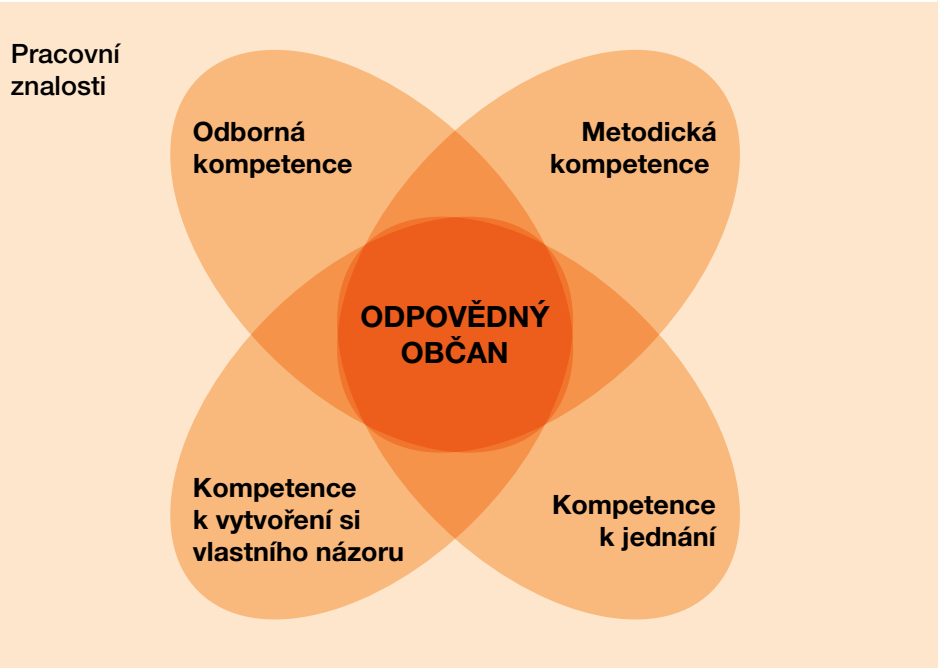
- kompetence odborná (Sachkompetenz),
- kompetence metodická (Methodenkompetenz),
- kompetence k vytvoření si vlastního názoru (Urteilskompetenz),
- kompetence k jednání (Handlungskompetenz).

Mezi cílem občanského vzdělávání (viz obr. 1) a samotným oborovým kompetenčním modelem pro občanské vzdělávání v Rakousku (viz obr. 2) je zřejmá provázanost. Je také nutné poznamenat, že kompetence pro občanské vzdělávání používané v Rakousku se podobně jako v České republice navzájem prolínají. Samotné schéma naznačuje rovné postavení všech kompetencí. Zde připomeňme, že pro rozvoj všech těchto kompetencí jsou nutné zmíněné pracovní znalosti. Jsou to pojmy, koncepty a definice, které se odvozují od dané situace, tématu a problému ve výuce. Výstupem osvojení si a rozvojem všech kompetencí je pak odpovědný občan, což je také hlavním cílem komplexního občanského vzdělávání.

Co se provázaností obou schémat týče, můžeme očekávat, že rozvíjením kompetence odborné lze dosáhnout „prvního schodku“ odpovědného občana, a to zprostředkování základních vědomostí. Tento stupeň spolu s metodickou kompetencí vede k většímu porozumění politice. Kompetence k vytvoření si vlastního názoru je spojena se „třetím schodkem“.

8 Odpovědné občanství lze považovat za konečný cíl občanského vzdělávání, např. Müller Ragnar: *Aufgaben und Ziele politischer Bildung* [on-line]. Dostupné z: http://www.online-dissertation.de/politische_bildung/aufgaben_ziele.htm.

Obr. 2: Oborový kompetenční model pro občanské vzdělávání v Rakousku

„Poslední schodek“, tedy politická angažovanost, odpovídá kompetenci k jednání. Je zřejmé, že pokud žák rozvíjí své kompetence k jednání, může se stát politicky angažovaným. Díky dalším podobnostem se lze přesvědčit o tom, že samotný oborový kompetenční model pro občanské vzdělávání a celé občanské vzdělávání v Rakousku je provázané, propracované a pro učitele lépe uchopitelné.

O dalších výhodách a kvalitách rakouského oborového kompetenčního modelu se lze přesvědčit v následujících charakteristikách jednotlivých oborových kompetencí. Součástí definice každé kompetence jsou také některé výsledné výstupy, kterých by měl žák dosáhnout.

ODBORNÁ KOMPETENCE

Odborná kompetence je schopnost, dovednost a ochota rozumět politickým kategoriím a konceptům, nakládat s nimi a rozvíjet základní koncepty. S jejich pomocí lze pak lépe strukturovat a zařadit politické vědomosti. Osvojení této kompetence umožňuje žákům rozumět politickým termínům a konceptům, analyzovat je a nadále je využívat. Politické termíny mohou mít různý význam a obsah, záleží na kontextu.

Pro odbornou kompetenci mají velký význam dva metodické orientační body – myšlení ve vztazích a systémech a schopnost a ochota chápat rozdíly, konkretizovat je a dále je rozvíjet.

Doporučenými metodami pro rozvoj této kompetence jsou pojmové mapy, hledání a srovnávání definic pojmů v různých slovnících, analýza pojmů, hledání nadřazených pojmů apod.

Výstupy odborné kompetence	
Žák	rozliší každodenní jazyk od jazyka odborného.
	rozpozná a všímá si historického významu pojmů a s nimi souvisejících konceptů.
	objasňuje odborné termíny a konstruktivně a kriticky je vysvětluje.
	zná a dokáže nakládat s kategoriemi a koncepcemi, které souvisejí a jsou nutné pro politiku.
	zná a adekvátně používá kulturně a sociálně vědecké principy (přesnost, validita, úplnost).
	dokáže nakládat s pojmy a s nimi souvisejícími koncepty.

METODICKÁ KOMPETENCE

Metodická kompetence je schopnost, dovednost a ochota se politicky vyjadřovat a analyzovat politické projevy ostatních. Jde o to, že si žáci tvoří vlastní „kufřík metod“, které jim pomáhají analyzovat politické informace a mediální produkty.

Metody, které jsou vhodné pro rozvoj této kompetence, jsou například analýza obrazových a audiovizuálních materiálů, interpretace a zhotovení grafů a statistik, příprava a vedení anket a dotazníků, Laswellova formule 5W[9] a další.

9 Laswellova formule 5W je rozšířená forma, jak cíleně pokládat otázky, díky kterým je možné rozlišit médium od obsahu. Pochází z anglických slov WHO (kdo? autor, umělec, pověřenec), WHAT (co? obsah), WHOM (komu? adresát), in WHICH CHANNEL (jakým způsobem? způsob zveřejnění), with WHICH EFFECT (s jakým efektem? účinek, reakce, souhlas, odmítnutí).

Výstupy metodické kompetence	
Dílčí kompetence k analýze vytvořených politických produktů	
Žák	rozpozná závislost výsledku na způsobu získávání dat.
	rozpozná a staví se kriticky k analýzám dat daných problémů a k použitým kritériím vyhodnocování.
	zachycuje možné odborné výroky, které je možné vyvodit z analýz.
	si uvědomuje skutečnost, že data mohou být v rámci různých politických představ také rozdílně používána.
	dokáže používat kritéria hodnocení kvality politických informací.
	rozpozná vliv formy mediální prezentace na obsah komunikace.
Dílčí kompetence k tvorbě vlastních politických produktů	
Žák	plánuje, vede a prezentuje jednoduché politicko-občanské studie.
	používá různé metody k získání politických dat a informací a zná výhody a nevýhody různých metod.
	zohledňuje možné důsledky způsobu řešení problémů na výsledky.
	rozpozná, jak způsob prezentace výsledků ovlivňuje adresáta sdělení.
	prezentuje vlastní politické zájmy.
	čelí protichůdným názorům a stanoviskům, eventuálně se dokáže na základě argumentů těmto názorům vzepřít.

KOMPETENCE K VYTVOŘENÍ SI VLASTNÍHO NÁZORU

Kompetence k vytvoření si vlastního názoru je schopnost, dovednost a ochota samostatně a podloženě zhodnotit politická rozhodnutí, problémy a kontroverze. Zahrnuje také pochopení, prověření a hodnocení předložených názorů a přednesení a formulování názorů vlastních. Každý člověk, který se zajímá o politiku, více či méně pronáší politické názory. Tyto názory jsou málokdy racionálně podložené, proto jsou označovány za předčasné nebo spontánní, můžeme je považovat za předsudky. Jedinec si je vytváří pomocí „filtrů“ vlastního světa, vrstevnických skupin nebo autorit, se kterými se setkává. Předsudky jsou často emočně zabarveny.

Cíl této kompetence je zvýšit a prohloubit kvalitu argumentace, což znamená rozpoznat účinek politických rozhodnutí na sebe a na ostatní a hájit zájmy celků a jedinců. Pro proces tvoření si názoru je prověřování, hodnocení a uvážení okolností stejně tak důležité jako vztah k hodnotovému žebříčku. Pro tuto kompetenci můžeme rozlišit názor věcný a hodnotový.

Pro tvoření názoru jsou důležité 3 kroky: **Přehled** – Jaké jsou představy a postřehy žáků?, **Rozlišení různých politických perspektiv** – odborná a hodnotová analýza, **Rozhodnutí na základě odpovídajících kritérií k hodnocení** – legalita, legitimita apod.

Doporučené metody pro rozvoj této kompetence jsou různé diskusní a debatní hry, rolové hry, metody s použitím morálních dilemat, analýzy fake news či analýzy obrázků.

Výstupy kompetence k vytvoření si vlastního názoru	
Dílčí kompetence k prověřování již předložených názorů	
Žák	rozlišuje podložené politické názory od názorů, které nejsou podloženy a jsou emočně zabarvené, a od politických předsudků.
	prověřuje předložené politické názory s kompatibilitou lidských práv.
	posuzuje nalezené politické kontroverzní postoje/názory/rozhodnutí jednotlivců, skupin nebo stran, kterým je přiřazována politická hodnota a/nebo základní filozofický postoj, a jejich vliv na rozhodnutí.
	prozkoumává předložené názory.
	dotazuje se na závislost kontroverzních postojů při hledání politického rozhodnutí na předurčených ekonomických, sociálních, náboženských a kulturních zájmech.
Dílčí kompetence k samostatnému vytvoření si vlastního názoru	
Žák	přijatelně zdůvodňuje dílčí názory.
	ověřuje informace, na nichž zakládá vlastní názory, jestli jsou kvalitativně a kvantitativně dostačující a relevantní.
	uvědomuje si vlastní politický postoj a politické hodnoty, které ovlivňují vlastní názory a je ochotný je eventuálně přizpůsobit.
	uvědomuje si důsledky vlastních politických rozhodnutí a názorů.

KOMPETENCE K JEDNÁNÍ

Kompetence k jednání je schopnost, dovednost a ochota řešit politické problémy, formulovat vlastní postoje, rozumět stanoviskům ostatních a podílet se na řešení problémů.

Metody, které jsou nápomocné při osvojování si a rozvoji kompetence k jednání, jsou například simulační hry, diskusní kolečka, debaty, používání sociálních sítí, školní rady a parlamenty, naplánované politické akce.

Výstupy kompetence k jednání	
Dílčí kompetence k vyjadřování a prosazování zájmů	
Žák	vyjadřuje a veřejně hájí vlastní názory, hodnoty a zájmy.
	hájí sám nebo s ostatními společné zájmy a/nebo zájmy ostatních.
	akceptuje kompromisy.
	používá demokratické prostředky k prosazování vlastních žádostí.
	se podílí na politických procesech a přejímá politickou odpovědnost v různých rovinách.
	se vědomě rozhoduje o vlastní účasti na politických rozhodovacích procesech (volby, referenda…).
	se uvědoměle a odůvodněně rozhoduje o volbě svého povolání.
Dílčí kompetence k využívání nabídek různých institucí a politických zařízení	
Žák	navazuje kontakt s politickými činiteli na úrovni obce, země a celého státu.
	využívá nabídky neziskových organizací a dalších institucí.

4. JAK VYUŽÍT RAKOUSKÝ OBOROVÝ KOMPETENČNÍ MODEL PRO OBČANSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ PRO VÝUKU V ČESKÉ REPUBLICE

Po poznání systému občanského vzdělávání v Rakousku a rakouského oborového kompetenčního modelu pro občanské vzdělávání se nabízí otázka. Je možné tento kompetenční model přebrat a použít bez úprav v českém školství? Odpověď zdá se být jednoznačná. Tak jako každý demokratický stát funguje na svých vlastních principech a hodnotách, tak i každý školský systém má svá specifika, která je nutná dodržet. Proto není možné jakékoliv modely slepě přebírat, ale hledat v nich inspiraci a vhodně je implementovat do našeho prostředí.

Z našeho pohledu může být inspirující pojetí oborových kompetencí. Kompetence pro jednotlivé vzdělávací obory by byly pro učitele lépe uchopitelné a realizovatelné. Tuto skutečnost podporuje také ve své zprávě ČŠI (viz výše). Jako jistý nedostatek rakouského oborového kompetenčního modelu může být zdůraznění kognitivních výukových cílů a určité upozadění cílů afektivních/hodnotových. Ve výstupech jednotlivých kompetencí nalézáme slovesa „vyjadřuje, prezentuje, plánuje, dokáže, rozlišuje, rozpozná, prověřuje, posuzuje, zdůvodňuje apod.“. Všechna tato slovesa naplňují všechny úrovně kognitivních cílů podle kognitivních taxonomií (Bloomovy, případně Marzanovy v této oblasti). Proto lze uvažovat o doplnění/rozšíření cílů v afektivní oblasti za využití například taxonomie D. B. Kratwohla. Toto by se týkalo zejména kompetence k jednání, která má tomuto ze své podstaty nejblíže. Nejdůležitější modifikací by měla být implementace hodnot ukotvených v Ústavě České republiky a v Listině základních lidských práv a svobod do výstupů občanských kompetencí například dle Usnesení Poslanecké Sněmovny Parlamentu ČR. Bez těchto hodnot a dalších znalostí o demokratickém fungování státu a politice nelze žáky rozvíjet v odpovědné občany. Jak naznačuje samotné schéma odpovědného občanství (viz obr. 1), znalosti jsou základním předpokladem pro tvorbu názorů a pro politické jednání. Pokud je hlavním cílem vzdělávání rozvoj klíčových kompetencí a mezi nimi jsou i kompetence občanské, je nutné a žádoucí, aby principy demokracie a s nimi související znalosti a hodnoty byly součástí výstupů těchto občanských kompetencí.

Na základě výše uvedeného můžeme navrhnout znění občanské kompetence, které bude vycházet z rakouského oborového kompetenčního modelu a z doporučení Rady EU o klíčových kompetencích pro celoživotní učení pro kompetenci občanskou: **Občanská kompetence** je souhrn navzájem provázaných znalostí, dovedností a postojů, které vedou jedince k odpovědnému občanství. Základním pilířem odpovědného občanství jsou znalosti, které jedinci umožňují si tvořit vlastní politický názor a postoj, na jejichž základě se pak odpovědně podílí na společenském životě. Znalosti na základě odborné kompetence

zahrnují vědomosti zejména o politických a právních, ale také ekonomických a mediálních pojmech a strukturách, v hodnotové oblasti vycházejí z Ústavy ČR. Dovednosti odpovědného občana vycházejí především ze schopností analytického a kritického myšlení. Jsou součástí kompetence metodické a kompetence k vytvoření si vlastního názoru. Mezi dovednosti odpovědného občana patří samostatné posuzování správnosti/věrohodnosti názorů na společenské dění, práce s informacemi, jejich analýza a interpretace, kritické posouzení předložených názorů, na základě znalostí formulování názorů vlastních. Postoje vycházejí z kompetence k jednání a zahrnují aktivní participaci a motivaci k ní. Vlastní postoj a participace jsou založeny na předchozích kompetencích, tudíž odborná znalost a schopnost práce s ní jsou podmínkou pro odpovědné zapojení a angažování se v občanském a společenském životě.

Oborově kompetenční přístup umožňuje propojit výsledky učení přímo s navrženou občanskou kompetencí. Konkrétní znění výsledků učení pokrývající politologická a právní témata pro ZŠ i SŠ naleznete v publikaci „Kompetence pro odpovědné občanství – příspěvek do diskuse o revizi rámcových vzdělávacích programů“.[10]

Rakouský kompetenční model díky svému oborovému zaměření nabízí snazší uchopitelnost pro učitele, kdy se soustřeďuje právě na konkrétní obsahy jednotlivých předmětů, v našem případě na výchovu k občanství. Neocenitelným přínosem je rovněž metodická opora pro rozvoj konkrétních kompetencí. Učitelé díky tomu nejenom vědí, co konkrétně rozvíjejí a jaké výstupy z učení naplňují, ale také to, jak mohou těchto výstupů dosáhnout. Toto vše vede k efektivnímu rozvoji odpovědného občanství. Současná společnost vyžaduje odpovědné občany, kteří se dokážou orientovat ve světě plném změn a informací, kteří podloženě hájí své názory a stavějí se kriticky k názorům ostatních a kteří se smysluplně, efektivně a odpovědně angažují nejen v politickém životě.

10 Publikace je ke stažení zde: https://katedry.ped.muni.cz/obcanska-vychova/wp-content/uploads/sites/16/2018/06/kompetence-pro-odpovedne-obcanstvi.pdf

TÉMATA HODIN

Téma 1 – Demokracie vs. totalitní systémy
- Člověk, stát a právo, VO-9-4-01 rozlišuje nejčastější typy a formy států a na příkladech porovná jejich znaky
- Člověk, stát a právo, VO-9-4-03 objasní výhody demokratického způsobu řízení státu pro každodenní život občanů

Téma 2 – Dělba moci v demokratickém právním státě
- Člověk, stát a právo, VO-9-4-01 rozlišuje nejčastější typy a formy států a na příkladech porovná jejich znaky
- Člověk, stát a právo, VO-9-4-03 objasní výhody demokratického způsobu řízení státu pro každodenní život občanů

Téma 3 – Ústavní instituce
- Člověk, stát a právo, VO-9-4-02 rozlišuje a porovnává úkoly jednotlivých složek státní moci ČR i jejich orgánů a institucí, uvede příklady institucí a orgánů, které se podílejí na správě obcí, krajů a státu

Téma 4 – Reprezentace zájmů: význam politických stran a hnutí
- Člověk, stát a právo, VO-9-4-03 objasní výhody demokratického způsobu řízení státu pro každodenní život občanů
- Člověk jako jedinec, VO-9-2-02 posoudí vliv osobních vlastností na dosahování individuálních i společných cílů
- Člověk jako jedinec, VO-9-2-03 rozpoznává projevy záporných charakterových vlastností u sebe i u druhých lidí

Téma 5 – Politické strany a hnutí: ideologie
- Člověk, stát a právo, VO-9-4-03 objasní výhody demokratického způsobu řízení státu pro každodenní život občanů
- Člověk, stát a právo, VO-9-4-04 vyloží smysl voleb do zastupitelstev v demokratických státech a uvede příklady, jak mohou výsledky voleb ovlivňovat každodenní život občanů
- Člověk ve společnosti, VO-9-1-05 kriticky přistupuje k mediálním informacím, vyjádří svůj postoj k působení propagandy a reklamy na veřejné mínění a chování lidí

Téma 6 – Politické strany vs. zájmové skupiny
- Člověk, stát a právo, VO-9-4-03 objasní výhody demokratického způsobu řízení státu pro každodenní život občanů

Téma 7 – Zastupitelská a přímá demokracie
- Člověk, stát a právo, VO-9-4-04 vyloží smysl voleb do zastupitelstev v demokratických státech a uvede příklady, jak mohou výsledky voleb ovlivňovat každodenní život občanů

Téma 8 – Volební systémy v České republice
- Člověk, stát a právo, VO-9-4-04 vyloží smysl voleb do zastupitelstev v demokratických státech a uvede příklady, jak mohou výsledky voleb ovlivňovat každodenní život občanů
- Člověk ve společnosti, VO-9-1-07 uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích, případné neshody či konflikty s druhými lidmi řeší nenásilným způsobem

Téma	**Demokracie vs. totalitní systémy**	**Téma 1**
Obsah	Demokracie, totalitní systémy	
RVP	Člověk, stát a právo, VO-9-4-01, VO-9-4-03	
Cíl vyučovací hodiny / Kompetence	**Kompetence odborná:** Žák dokáže rozlišit mezi demokracií a totalitním systémem. **Kompetence metodická:** Žák dokáže pracovat s předloženým materiálem (lexikon), dokáže navrhnout pravidla pro fiktivní demokracii / totalitní stát. **Kompetence k vytvoření si vlastního názoru:** Žák dokáže posoudit výhody a nevýhody života v demokratické společnosti. **Kompetence k jednání:** Žák obhájí vytvořená pravidla pro fiktivní stát.	
Pracovní materiály / učební pomůcky	Lepící puntíky / lepítka, flipchart nebo tabule, pracovní list „Demokracie versus totalitní systémy“, plakáty / listy z flipchartu, hlasovací tabulka	

Čas (odhad)	**Forma výuky / Metoda**	**Fáze výuky**	**Scénář hodiny / Úkoly**	**Pracovní materiály / učební pomůcky**
3 min.	Frontální výuka: Samostatná práce a výukový rozhovor	Úvod / Motivace	Učitel: *Co pro vás znamená žít v demokracii? Jaké jsou výhody a jaké jsou nevýhody?* *Dokončete následující věty ve svém sešitu:* *„Žít v demokracii je pro mě dobré, protože…“ (Jaké výhody má život v demokracii?)* *„Žít v demokracii je pro mě špatné, protože…“ (Jaké nevýhody má život v demokracii?)* Zatímco žáci zapisují odpovědi, připraví si učitel na tabuli tabulku nebo na tabuli pověsí připravený flipchartový list s hlasovací tabulkou „Výhody a nevýhody demokracie“.	Tabule nebo flipchart, lepící puntíky / lepítka (může se také použít zvýrazňovač na flipchart nebo křída na tabuli – v tomto případě malují žáci puntík nebo čáry do odpovídajícího pole), hlasovací tabulka
2 min.			Učitel: *Nalepte, prosím, jeden puntík k výroku, který nejvíce odpovídá vašemu názoru. (I když vše má své výhody nebo nevýhody, dnes můžete dát pouze jeden puntík, a to výroku, který nejvíce odpovídá vašemu názoru.)*	
1 min.			Poté, co všichni žáci „odhlasovali“, nechá učitel jednoho žáka výsledek shrnout a interpretovat.	
2 min.			Učitel: *Přečtete některé důvody, které jste si napsali, proč je pro vás spíše dobré nebo spíše špatné žít v demokracii, respektive jaké výhody a nevýhody pro vás má demokracie.* Učitel nechá žáky přečíst některé odpovědi.	

1 min.	Frontální výuka: Informace od učitele	Přechod	Učitel: *Je zajímavé slyšet, co pro vás demokracie znamená a jaké výhody a nevýhody vidíte na životě v demokracii.* *Dnes se podíváme na to, co znamená demokracie v politologii a jestli se váš názor změní, když ji porovnáte s jejím protikladem – totalitním systémem.* *Naše dnešní téma je: Demokracie versus totalitní systémy.* Učitel napíše nadpis na tabuli.	
8 min. 5 min.	Samostatná práce Frontální výuka: Výukový rozhovor	Expozice Fixace	Učitel rozdá žákům pracovní list „Demokracie versus totalitní systémy“ a krátce vysvětlí žákům úkol. Žáci si přečtou definice a vyplní samostatně tabulku. Tabulka se promítne a společně s žáky se prodiskutuje a opraví.	Pracovní list „Demokracie versus totalitní systémy“ Tabulka k projekci
10 min.	Skupinová práce	Aplikace	Učitel: *Představte si, že zakládáte nový stát. Patříte k vybraným osobám, jejichž úkolem je, aby vytvořili pravidla, respektive zákony pro tento nový stát. Někteří se rozhodli, že nový stát bude demokracií, a někteří, že bude totalitním státem.* Učitel rozdělí žáky do čtyř nebo šesti stejně velkých skupin (ideální velikost skupiny je 4–5 žáků ve skupině) a určí skupinám, zda mají vytvořit pravidla pro demokracii nebo totalitní systém. Polovina skupin vytvoří pravidla pro demokracii, druhá polovina pro totalitní systémy. Učitel: *Napište šest až osm nejdůležitějších pravidel čitelně na plakát.* (čas na vypracování: 8 minut)	Plakáty / listy z flipchartu a zvýrazňovače na flipchart, izolepa
10 min.	Samostatná práce: Prohlídka galerie Frontální výuka: Výukový rozhovor	Reflexe / Fixace	Plakáty se rozvěsí po třídě izolepou na zdi, tabuli a okna. Takto vznikne galerie. Musí se dávat pozor, aby plakáty nebyly pověšeny příliš blízko u sebe, ale aby byly dobře rozmístěny po celé třídě. Učitel: *Projděte se po třídě (se sešitem a propiskou) jako v galerii a přečtěte si pravidla. Poznamenejte si do sešitu, pokud nějakému pravidlu nerozumíte nebo pokud si myslíte, že toto pravidlo nepatří k danému systému.* *Zapište si, jaký plakát na vás nejvíce zapůsobil (působí nejvěrohodněji) a vysvětlete proč.* (5 minut) Žáci se opět posadí do svých lavic a společně prodiskutují výsledky prohlídky galerie, přitom diskutují o pravidlech a hodnotí je.	Plakáty, izolepa

3 min.	Frontální výuka: Výukový rozhovor	Reflexe	Učitel: *Vraťme se zpátky k vašim názorům na život v demokracii ze začátku hodiny.* Učitel ukáže na tabuli, popřípadě flipchart s tabulkou s nalepenými puntíky. Učitel: *Jsou mezi vámi tací, kteří by svůj puntík umístili po této hodině jinam? A pokud ano, tak kam a proč?* *Jsou mezi vámi tací, kteří by své věty (ze začátku hodiny), co pro vás znamená demokracie, doplnili nebo formulovali jinak? Pokud ano, jak byste je nyní formulovali?* Odpovědi žáků se společně prodiskutují ve výukovém rozhovoru.	Tabulka s lepícími puntíky (Obraz na tabuli 1) ze začátku hodiny

VÝHODY A NEVÝHODY DEMOKRACIE

HLASOVACÍ TABULKA

Žít v demokracii je pro mě…

… spíše dobré (má více výhod).	
… spíše špatné (má více nevýhod).	
Je mi to jedno.	

DEMOKRACIE VERSUS TOTALITNÍ SYSTÉMY

PRACOVNÍ LIST

Demokracie

Slovo demokracie pochází z řečtiny a můžeme je přeložit jako vláda lidu. Demokracie je tedy uspořádání, ve kterém si lidé vládnou sami. Rozhodování o důležitých otázkách je založeno na rozhodování většiny, přitom jsou zaručena práva jednotlivců a menšin tak, aby je většina neutlačovala. V soudobých demokraciích, jako je třeba Francie, Velká Británie, Německo, Spojené státy americké či právě Česká republika, si lidé ve volbách do parlamentu volí své zástupce, kteří činí rozhodnutí ve jménu všech ostatních občanů, kteří nemají čas věnovat se takovému rozhodování. Tito zvolení představitelé vykonávají svou práci jen na kratší období, zpravidla čtyři roky. Po nich se konají volby znovu a lidé mají možnost zvolit si své nové zástupce v parlamentu, pokud nebyli s předchozí prací svých zástupců v parlamentu spokojeni. Mohou ale ve volbách zvolit tytéž zástupce, pokud se jim líbilo, jak v předchozím období rozhodovali. Nejdůležitější na demokratickém uspořádání zkrátka je, že lidé chodí k volbám pravidelně a mají možnost vyměnit zástupce, kteří mají rozhodovací moc. V demokracii mají lidé velkou míru svobody pro své rozhodování. Mohou svobodně vyjadřovat své názory, kandidovat ve volbách, svobodně cestovat, podnikat, volit si jiné zaměstnání, školy, na kterých chtějí studovat atd.

Totalitní systém

Totalitní systém je pravý opak demokracie. V totalitním systému nemají právo podílet se na vládnutí a rozhodování všichni občané, ale jen velice malá skupina lidí, či dokonce jediný člověk ve jménu určité ideologie (např. nacismus či komunismus), jejímž úkolem je ospravedlnit útlak a nesvobodu v zemi. Tato skupina lidí má v rukou veškerou moc, o kterou se nechce dělit. Volby, ve kterých by občané mohli své vládce odvolat a zvolit nové, se zde konat nesmějí. Ti, kteří jsou s takovým systémem vládnutí nespokojení, jsou potrestáni, třeba ztrátou zaměstnání, majetku nebo jdou přímo do vězení, či dokonce na popraviště. Totalitní systém často trestá i děti odpůrců tohoto systému vládnutí. Tyto děti nesmějí jít na střední či vysokou školu. Totalitní systém chce kontrolovat své občany ve všech oblastech života – v politice, v zaměstnání, v kultuře či ve sportu. Obyčejní lidé se nemohou v řadě otázek svobodně rozhodovat, nemohou například volně cestovat do zahraničí, svobodně vyjadřovat své názory nebo se svobodně zapojovat do politického života. Příkladem totalitního systému je Severní Korea, kde v současnosti vládne Kim Čong-un neomezenou mocí.

DEMOKRACIE VERSUS TOTALITNÍ SYSTÉMY

PRACOVNÍ LIST

	Demokracie	Totalitní systém
Kdo vládne?		
Jaký je rozsah svobody obyčejných lidí?		
Mohou se obyčejní lidé zbavit vládnoucí skupiny pokojným způsobem?		
Mohou lidé svobodně a beze strachu vyjádřit své názory?		
Uveďte příklady		

DEMOKRACIE VERSUS TOTALITNÍ SYSTÉMY

LIST S ŘEŠENÍM

	Demokracie	**Totalitní systém**
Kdo vládne?	všichni lidé (buď přímo sami, nebo prostřednictvím svých zvolených zástupců)	úzká skupina lidí, či dokonce jeden člověk
Jaký je rozsah svobody obyčejných lidí?	veliký	žádný či velice malý
Mohou se obyčejní lidé zbavit vládnoucí skupiny pokojným způsobem?	ano, ve volbách	ne
Mohou lidé svobodně a beze strachu vyjádřit své názory?	ano	ne
Uveďte příklady	Velká Británie, Francie, Německo, Česká republika, USA	Severní Korea

Téma	**Dělba moci v demokratickém právním státě** **Téma 2**
Obsah	Státní formy a formy vládnutí, přímá a zastupitelská demokracie, monarchie, dělba moci v České republice
RVP	Člověk, stát a právo, VO-9-4-01, VO-9-4-03
Cíl vyučovací hodiny / Kompetence	**Kompetence odborná:** Žák dokáže rozlišit formy vládnutí: diktaturu, přímou demokracii, zastupitelskou demokracii a monarchii. Žák uvede výhody a nevýhody různých forem vládnutí. Žák objasní dělbu moci dle Ústavy České republiky. **Kompetence metodická:** Žák dokáže pracovat s texty a schématy. **Kompetence k vytvoření si vlastního názoru:** Žák posoudí význam dělby moci pro život ve společnosti. **Kompetence k jednání:** Žák vyjádří své názory na formy vlády a dělbu moci.
Pracovní materiály / učební pomůcky	Obrázek „Letadlo a malý ostrov“, pracovní list „Formy vládnutí“, pracovní list „Dělba moci“, schéma „Dělba moci v České republice“

Čas (odhad)	Forma výuky / Metoda	Fáze výuky	Scénář hodiny / Úkoly	Pracovní materiály / učební pomůcky
5 min.	Frontální výuka	Úvod / Motivace	Projekce / Vizualizace: Obrázek „Letadlo a malý ostrov“ Učitel: *Představte si, že letíte na dovolenou a letadlo, ve kterém sedíte, musí provést nouzové přistání na malém neobydleném ostrově uprostřed oceánu. Všech 180 cestujících na palubě přežije, ale existuje jen malá šance, že vás na tomto malém ostrově rychle najdou. Musíte tedy začít nějak společně žít a budovat komunitu. Potřebujete jídlo a vodu, nocleh nebo cokoliv jiného, co je k životu potřeba.*	Obrázek „Letadlo a malý ostrov“
10 min.	Práce ve dvojicích	Expozice / Aplikace	Rozdejte pracovní list „Formy vládnutí“ Učitel: *Pro uspořádání společného života máte následující možnosti (viz pracovní list). Spolupracujte se svým spolužákem a napište alespoň jednu výhodu a jednu nevýhodu pro každou možnost. Zakroužkujte možnost, kterou považujete za nejlepší a jste schopni vysvětlit proč.* Po dokončení úkolu 1 začněte s úkolem 2.	Pracovní list „Formy vládnutí“

10 min.	Frontální výuka: Výukový rozhovor	Fixace	Žáci představí své výsledky třídě, nejprve se přiřadí písmena ke správným názvům forem vládnutí, poté se diskutuje o výhodách a nevýhodách příslušných forem vládnutí. Možné odpovědi žáků: viz pracovní list s řešeními	
2 min.	Frontální výuka: Informace učitele	Přechod	Učitel: *Jak jste sami zjistili, každá forma vládnutí má své výhody a nevýhody. Naše historie nás naučila, že u každé formy vládnutí existuje vždy nebezpečí, že osoba, která mocí disponuje, ji nakonec zneužije nebo s ní nezodpovědně naloží. Proto je nutné stanovit limity pro výkon moci. V demokratickém právním státě to děláme rozdělením státní moci na tři části: zákonodárnou moc (legislativa), výkonnou moc (exekutiva) a moc soudní (judikativa). Tato tzv. dělba moci je ústředním prvkem demokratického právního státu. Teď se na to podíváme zblízka.*	
8 min.	Samostatná práce	Expozice (úloha 1) Aplikace (úloha 2)	Rozdejte pracovní list „Dělba moci“. Úkoly: 1. Vysvětlete za pomoci tohoto textu princip dělby moci v Ústavě České republiky. Rozlišujte přitom horizontální a vertikální dělbu moci. 2. Doplňte chybějící slova z textu do schématu „Dělba moci v České republice“.	Pracovní list „Dělba moci“, schéma „Dělba moci v České republice“
6 min.	Frontální výuka: Výukový rozhovor	Fixace	Fixace skrze promítnutí schématu, do něhož budou během výukového rozhovoru doplněny chybějící pojmy. Podle schématu vysvětlí jeden nebo více žáků ostatním princip dělby moci podle Ústavy České republiky.	Schéma „Dělba moci v České republice“
5 min.	Frontální výuka: Výukový rozhovor	Reflexe	Promítnutí obrázku s ostrovem ze začátku hodiny. Učitel: *Pojďme zpátky na ostrov, kde jste přistáli s dalšími 179 cestujícími. Diskutujte, zda by oddělení mocí mělo smysl pro vaši komunitu na ostrově a jak ji provádět.*	Obrázek „Letadlo a malý ostrov“

FORMY VLÁDNUTÍ

PRACOVNÍ LIST

Úkoly pro práci ve dvojicích:

1. Napište ke každé možnosti alespoň jednu výhodu a jednu nevýhodu. Nakonec zakroužkujte tu možnost, kterou považujete za nejlepší, a vysvětlete proč.
2. Možnosti společenského uspořádání se nazývají formy vládnutí. Fungují v malých komunitách (vy na ostrově) i ve velkých společnostech (celé státy, jako např. ČR). Přiřaďte správně názvy jednotlivých forem vládnutí k jednotlivým popisům: přímá demokracie, monarchie, zastupitelská demokracie, diktatura.

A: Jednotlivec nebo skupina, která se prokáže být nejsilnější, vede vaši komunitu a má neomezenou moc nade všemi. Demokratická práva (např. svoboda projevu, svoboda tisku) jsou přísně omezena nebo zrušena. Existuje pouze jedna nebo žádná politická strana, volby jsou nesvobodné nebo se vůbec nekonají. Komunita se řídí pouze rozhodnutími osob, které vládnou, a nemá právo přicházet s vlastními návrhy nebo vládnoucí osoby kontrolovat.	**Název:** **Výhody:** **Nevýhody:**

B: Moc vychází od vás všech, tedy z lidu. Vládu nevykonáváte přímo vy, ale vládnete nepřímo. Prostřednictvím voleb do lidových shromáždění (například parlamentu) si vybíráte své zástupce, kteří přeneseně vykonávají státní moc. Všechna důležitá rozhodnutí státu provádějí vámi zvolení zástupci lidu. Pokud nejste s jejich rozhodnutími spokojeni, můžete v příštích volbách zvolit někoho jiného a rozhodnout se pro jiný politický směr.	**Název:** **Výhody:** **Nevýhody:**

C: Každý jednotlivec se přímo podílí na politickém rozhodování vaší komunity. Hlasujete pomocí referend o všech důležitých otázkách týkajících se vašeho soužití.	**Název:**
	Výhody
	Nevýhody:

D: Zvolíte si vládce a ten vládne vaší komunitě zpravidla až do své smrti. Pokud tato osoba vážně onemocní a zestárne nebo zemře, stane se jejím nástupcem její potomek.	**Název:**
	Výhody:
	Nevýhody:

FORMY VLÁDNUTÍ

LIST S ŘEŠENÍM

Úkoly pro práci ve dvojicích:

1. Napište ke každé možnosti alespoň jednu výhodu a jednu nevýhodu. Nakonec zakroužkujte tu možnost, kterou považujete za nejlepší, a vysvětlete proč.
2. Možnosti společenského uspořádání se nazývají formy vládnutí. Fungují v malých komunitách (vy na ostrově) i ve velkých společnostech (celé státy, jako např. ČR). Přiřaďte správně názvy jednotlivých forem vládnutí k jednotlivým popisům: přímá demokracie, monarchie, zastupitelská demokracie, diktatura.

A: Jednotlivec nebo skupina, která se prokáže být nejsilnější, vede vaši komunitu a má neomezenou moc nade všemi. Demokratická práva (např. svoboda projevu, svoboda tisku) jsou přísně omezena nebo zrušena. Existuje pouze jedna nebo žádná politická strana, volby jsou nesvobodné nebo se vůbec nekonají. Komunita se řídí pouze rozhodnutími osob, které vládnou, a nemá právo přicházet s vlastními návrhy nebo vládnoucí osoby kontrolovat.	**Název:** Diktatura
	Výhody: Existují jasná a rychlá rozhodnutí.
	Nevýhody: Jedna osoba nebo malá skupina lidí rozhoduje za všechny, většina nemá žádná práva a žádnou moc.

B: Moc vychází od vás všech, tedy z lidu. Vládu nevykonáváte přímo vy, ale vládnete nepřímo. Prostřednictvím voleb do lidových shromáždění (například parlamentu) si vybíráte své zástupce, kteří přeneseně vykonávají státní moc. Všechna důležitá rozhodnutí státu provádějí vámi zvolení zástupci lidu. Pokud nejste s jejich rozhodnutími spokojeni, můžete v příštích volbách zvolit někoho jiného a rozhodnout se pro jiný politický směr.	**Název:** Zastupitelská demokracie
	Výhody: Každý může spolurozhodnout / volit, celý národ je zastoupen. Každý může ve volbách sám kandidovat. Zástupci mají čas a prostředky získat odborné znalosti nutné pro kvalitní rozhodování.
	Nevýhody: Volení zástupci lidu nemusí vždy plnit to, co před volbami slíbili, nebo volič může v průběhu volebního období změnit svůj názor. Možná že neexistuje žádný zástupce, pro kterého bys hlasoval.

C: Každý jednotlivec se přímo podílí na politickém rozhodování vaší komunity. Hlasujete pomocí referend o všech důležitých otázkách týkajících se vašeho soužití.	**Název:** Přímá demokracie
	Výhody: Každý je přímo zapojen do politického rozhodování.
	Nevýhody: Občané nejsou často dostatečně informovaní o tématu referenda, a proto mohou být jednoduše ovlivněni populistickou, či dokonce i lživou kampaní. Referenda mají závaznější charakter, a proto jsou rozhodnutí učiněná jejich prostřednictvím těžce zvratitelná. Politické rozhodování může trvat dlouho a je pro všechny časově velmi náročné.

D: Zvolíte si vládce a ten vládne vaší komunitě zpravidla až do své smrti. Pokud tato osoba vážně onemocní a zestárne nebo zemře, stane se jejím nástupcem její potomek.	**Název:** Monarchie
	Výhody: Jedna osoba v krátké době činí jasná a jednoznačná rozhodnutí.
	Nevýhody: Pokud se názor lidu změní a nepovažují vládnoucí osobu za vhodného vládce, neexistuje žádný způsob, jak ho vyměnit. Není možné rozhodovat o nástupcích, hlasuje se pouze jednou a to na začátku. Poté lid ztrácí na politiku vliv.

DĚLBA MOCI

PRACOVNÍ LIST

Princip oddělení mocí ve státě eliminuje riziko, aby jedna osoba, případně skupina osob, soustředila ve svých rukou neomezenou moc. Dělba moci je podstatnou složkou demokratického vládnutí. V případě České republiky, a stejně tak i dalších demokratických států, se jedná o funkční oddělení **moci zákonodárné, výkonné a soudní** (hovoří se o horizontální dělbě moci). Jednotlivé větve moci jsou ústavou vybaveny kompetencemi, které umožňují vzájemnou kontrolu všech složek moci. Složky moci nejsou pouze striktně odděleny, ale díky personální provázanosti se navzájem vyvažují a doplňují. Tři složky moci jsou tedy natolik samostatné, aby si žádná z nich nemohla přisvojit pravomoci ostatních.

Moc **zákonodárnou** představuje v České republice Parlament, tvořený dvěma komorami – Poslaneckou sněmovnou a Senátem. V České republice máme 200 poslanců a 81 senátorů. Vedle schvalování zákonů a ústavy představuje důležitou funkci parlamentu kontrola vlády. V České republice náleží Poslanecké sněmovně, která vládě vyjadřuje důvěru a nedůvěru. Vláda tak odvíjí od Poslanecké sněmovny svou legitimitu. Domnívají-li se poslanci, že vláda vykonává svou funkci špatně a odchyluje se od vůle občanů vyjádřené ve volbách, mohou jí poslanci vyjádřit nedůvěru a připravit tak půdu pro sestavení vlády nové.

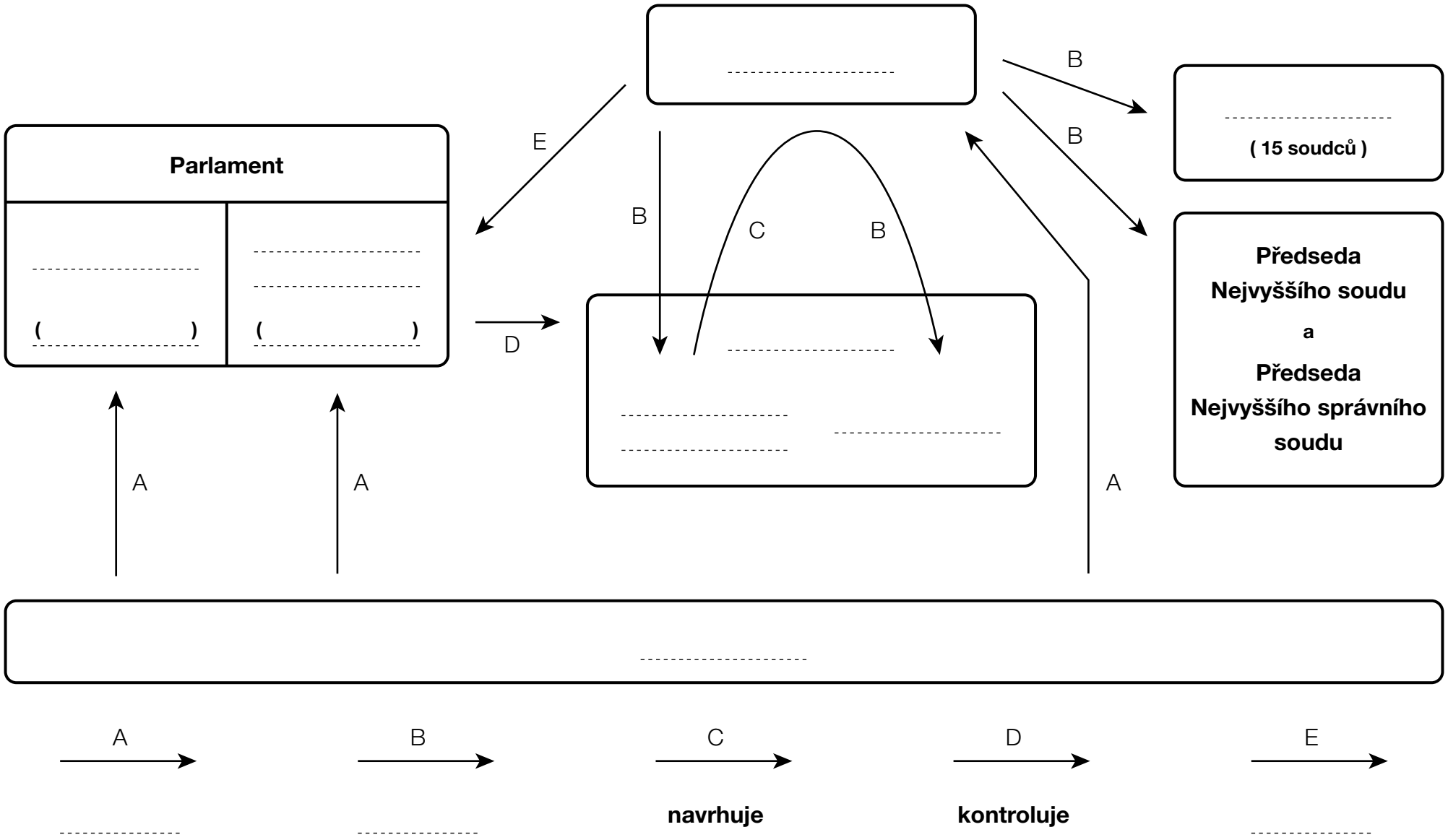
Moc **výkonná** je v České republice rozložena mezi dva ústavní orgány – vládu a prezidenta. Úkolem **vlády** je spravovat stát podle platných zákonů. V jejím čele stojí předseda vlády, dalšími členy vlády jsou ministři, které předseda vlády navrhuje. Vláda uskutečňuje své záměry často s pomocí návrhů nových zákonů, které navrhuje ke schválení Parlamentu. **Prezident** je hlavou státu. Není ze své funkce odpovědný. Je volen lidem v přímých volbách. Jmenuje předsedu vlády a ministry, vláda však musí po svém jmenování žádat o důvěru sněmovny. Prezident může Parlamentu vrátit schválené zákony, Parlament je ale může přehlasovat. Prezident dále jmenuje soudce Ústavního soudu nebo členy rady České národní banky.

Soudní moc je vykonávána soustavou soudů, kterým je Ústavou zajištěna nezávislost. Úkolem soudů je chránit dodržování práva. Zvláštní místo náleží **Ústavnímu soudu**. Ten posuzuje, zda nedochází k porušování Ústavy, a může rušit protiústavní zákony. Ústavní soud rovněž posuzuje případnou obžalobu prezidenta z velezrady. Ústavní soudce jmenuje prezident se souhlasem Senátu.

K rozdělení moci ve státě rovněž přispívá tzv. **vertikální dělba moci**, která přispívá k omezení možnosti řídit veřejné záležitosti z jednoho centra. Občané si vedle ústřední politické reprezentace volí zastupitele na úrovni obcí a krajů do **obecních a krajských zastupitelstev**.

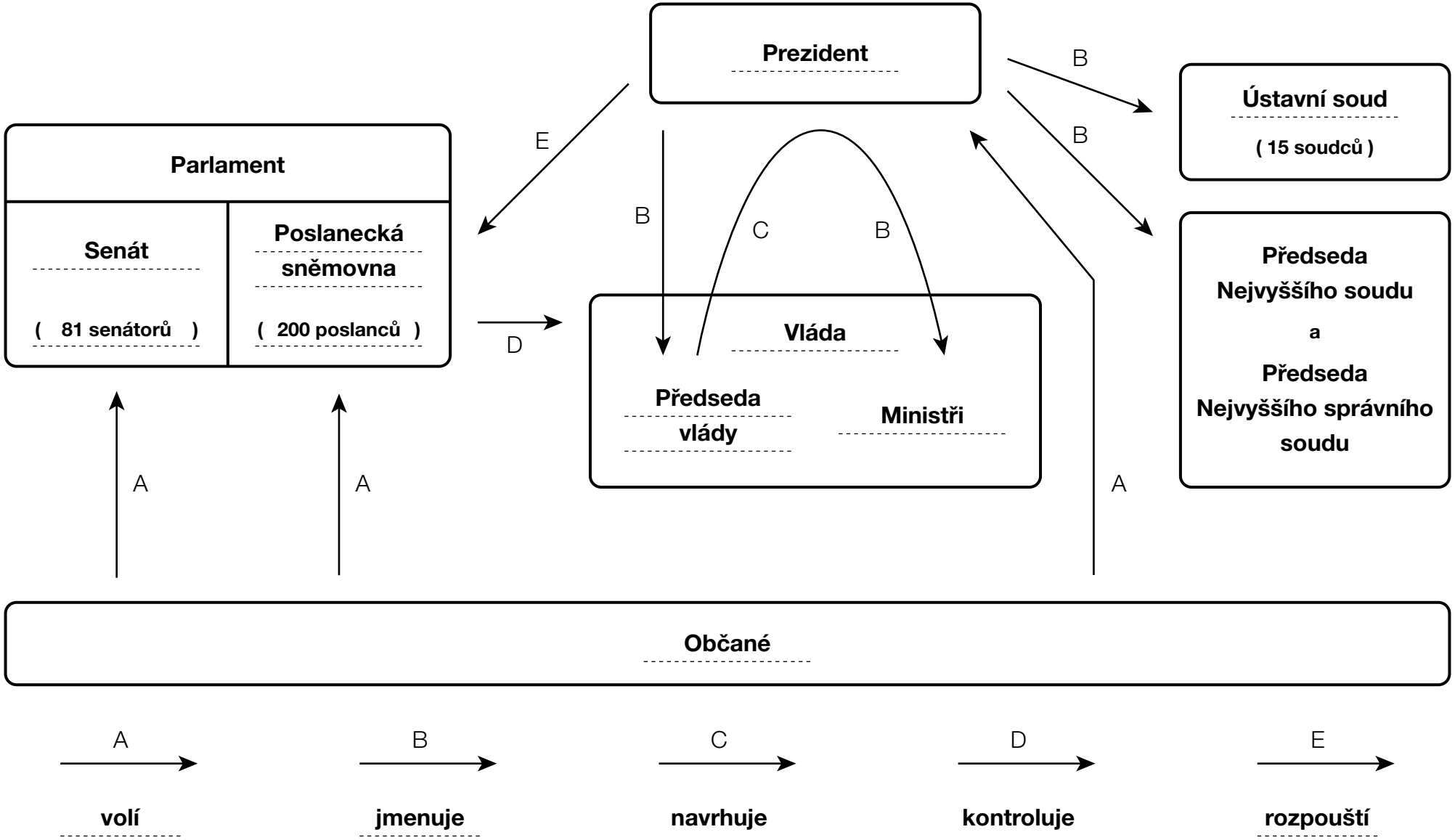
DĚLBA MOCI V ČESKÉ REPUBLICE

PRACOVNÍ LIST

DĚLBA MOCI V ČESKÉ REPUBLICE

LIST S ŘEŠENÍM

A – **volí**

B – **jmenuje**

C – **navrhuje**

D – **kontroluje**

E – **rozpouští**

Téma	**Ústavní instituce**	**Téma 3**
Obsah	Ústavní instituce: Vláda, Parlament (Senát a Poslanecká sněmovna), prezident, Ústavní soud	
RVP	Člověk, stát a právo, VO-9-4-02	
Cíl vyučovací hodiny / Kompetence	**Kompetence odborná:** Žák vlastními slovy vysvětlí způsob volby, délku mandátu a úkoly ústavních institucí v České republice. **Kompetence metodická:** Žák dokáže analyzovat předložený pracovní text. **Kompetence k vytvoření si vlastního názoru:** Žák dokáže kriticky posoudit předložený politický názor. **Kompetence k jednání:** Žák dokáže vyjádřit a prezentovat svůj názor (komentář).	
Pracovní materiály / učební pomůcky	Obrázek „Poslanců je moc a Senát je zbytečnost“, metodický list „Expertní dvojice“, pět různých pracovních listů s informacemi ke každé ústavní instituci, pracovní list s tabulkou k ústavním institucím, slide s řešením pracovního listu k projekci, Ústava ČR	

Čas (odhad)	**Forma výuky / Metoda**	**Fáze výuky**	**Scénář hodiny / Úkoly**	**Pracovní materiály / učební pomůcky**
5 min.	Frontální výuka: Výukový rozhovor	Úvod / Motivace	Projekce obrázku s nadpisem: „Poslanců je moc a Senát je zbytečnost“ (Andrej Babiš, červenec 2017) Učitel: *1. Vysvětlete výrok svými vlastními slovy.* Žák popíše výrok krátce svými vlastními slovy. Učitel: *2. Abyste lépe rozuměli tomu, co Andrej Babiš říká, potřebujete určitě více informací. Zformulujte otázky k tomuto tématu, které chcete zodpovědět, abyste výroku lépe porozuměli.* Učitel sepíše otázky na flipchart nebo tabuli, aby byly pro třídu čitelné, například by se mohlo jednat o tyto otázky: Proč je Senát zbytečný? – Kolik je poslanců? – Co dělá Senát? / Za co je Senát zodpovědný? – Kdo jsou ti poslanci? – Co dělají poslanci? Pokud mají žáci problémy při formulaci otázek, dává jim učitel impulzy, aby je motivoval.	Obrázek „Poslanců je moc a Senát je zbytečnost“ Tabule, popřípadě flipchart a fix

		Orientace na cíl	Když jsou všechny otázky napsány – Učitel: *Dnes budeme hledat odpovědi na vaše otázky a podíváme se na to, co svými požadavky Andrej Babiš myslí.* *Proto je tématem dnešní hodiny: Ústavní instituce.* Učitel napíše nadpis na tabuli.	
2 min. 10 min. 15 min.	Práce ve čtveřicích: Expertní dvojice Smíšené skupiny	 Expozice Aplikace	Krátké vysvětlení metody práce v expertních skupinách: Žáci se rozdělí do expertních skupin a každá skupina zpracuje jednu ústavní instituci. Poté žáci zanesou všechny informace k této instituci do odpovídajícího sloupce v tabulce na svém pracovním listu. Nakonec se žáci znovu rozdělí, tentokrát ale do smíšených skupin. V každé nové skupině bude jeden expert z původních expertních skupin, který ostatní informuje o své instituci. Rozdělení žáků do pěti stejně velkých expertních skupin, každá skupina dostane jeden pracovní list s krátkým informačním textem k jedné ústavní instituci. Všichni žáci obdrží pracovní list s tabulkou o ústavních institucích: 1. Prezident, 2. Vláda, 3. Parlament I: Senát, 4. Parlament II: Poslanecká sněmovna, 5. Ústavní soud Učitel: *1. Přečtěte si ve svých expertních skupinách každý sám pracovní list k vaší ústavní instituci a vyplňte pak společně ve skupině sloupec v tabulce, který odpovídá vaší ústavní instituci.* *Pro rychlé žáky: Přečtěte si v Ústavě ČR právní předpisy o vaší ústavní instituci a případně doplňte ostatní.* *2. Formulujte minimálně tři kvízové otázky pro kvíz show k občanskému vzdělávání. Napište na přední stranu kartičky otázku a na zadní odpověď.* *3. Vytvořte nové smíšené skupiny, ve kterých bude vždy jeden expert za jednu ústavní instituci. Představte si navzájem vždy jednu ústavní instituci a doplňte společně tabulku, dokud nebudete mít kompletní všechny sloupce. Na závěr si navzájem položte své kvízové otázky.*	Pět různých pracovních listů k ústavním institucím, pracovní list s tabulkou k ústavním institucím, jedna Ústava ČR do skupiny, kartičky – tři pro každého žáka
5 min.	Frontální výuka: Výukový rozhovor	Fixace	Projekce tabulky s řešeními ke kontrole Učitel: *Máte ještě nějaké otázky?* Pokud ano, budou zodpovězeny ve výukovém rozhovoru.	Slide a pracovní list s tabulkou k ústavním institucím s řešeními
5 min.	Frontální výuka: Výukový rozhovor	Fixace / reflexe	Učitel: *Podíváme se na vaše otázky k ústavním institucím ze začátku hodiny. Teď byste si na ně měli umět odpovědět.* Flipchart nebo tabule s otázkami ze začátku hodiny je posunuta na dobře viditelné místo ve třídě. Postupně budou otázky předčítány a žáci na ně odpovídají.	Tabule, popřípadě flipchart a fix

3 min.	Samostatná práce: Psaní novinového komentáře	Reflexe / aplikace	Učitel: *Pojďme se vrátit k citátu ze začátku hodiny.* Projekce obrázku s citátem a obrázkem ze začátku hodiny. Učitel rozdělí žáky do dvou skupin (počítá střídavě A a B). Učitel: *A: Napište za domácí úkol komentář do novin na otázku: „Co by se stalo, kdyby se snížil počet míst v Poslanecké sněmovně na polovinu?“* *B: Napište za domácí úkol komentář do novin na otázku: „Co by se stalo, kdyby byl zrušen Senát?“* Informace pro žáky: Komentář v žurnalistice je sepsání vlastního názoru k tématu, které autor konkrétně pojmenuje. Většinou zaujímá autor názor k jednomu aktuálnímu politickému tématu. Na začátku další hodiny se přečte vždy jeden komentář ze skupiny A a B a diskutuje se o něm.	Obrázek „Poslanců je moc a Senát je zbytečnost“

Poslanců je moc a Senát je zbytečnost.

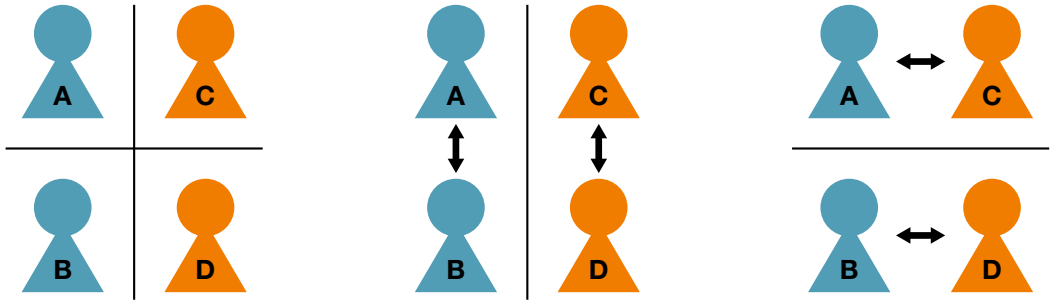
Autor výroku: Andrej Babiš

EXPERTNÍ DVOJICE

1. Samostatná práce A/B/C/D: Zpracování dané části tématu.

2. Práce ve dvojicích: A+B a C+D: Výměna informací o stejné zpracované části tématu.

3. Výměna žáků A+C a B+D: Vzájemné informování mezi žáky, kteří zpracovávali odlišné části tématu.

1. fáze:
Zpracuj informace

2. fáze:
Vyměňte si informace

3. fáze:
Zprostředkujte informace

Příprava:
Vždy se k sobě dají dvě lavice tak, aby u jednoho stolu byli čtyři žáci. Vedle sebe sedí A/B a C/D, tedy A sedí naproti C a B sedí naproti D.

1. Samostatná práce: Zpracování dané části tématu (A/B/C/D)
Každý žák zpracuje samostatně svůj vlastní text a zaznamená nejdůležitější informace do svého sešitu.

2. Práce ve dvojicích: Výměna informací o stejné zpracované části tématu (A+B a C+D)
Po předem stanovém čase se ukončí samostatná práce a spolužáci u stolu, kteří zpracovávali stejnou část tématu, si vymění poznamenané informace a případně si informace do poznámek doplní a zodpoví si případné otázky.

3. Výměna partnerů: Vzájemné informování mezi žáky, kteří zpracovávali odlišné části tématu (A+C a B+D)
Následně dojde k výměně žáků tak, aby spolupracovali vždy dva žáci, kteří zpracovávali rozdílná témata. V této fázi nejprve první žák představí svoje téma a spolužák si dělá poznámky. Poté se vystřídají a druhý žák představí své téma, spolužák si dělá poznámky. Když jsou obě témata prodiskutována, vypracuje dvojice žáků jeden společný dokument s poznámkami, ve kterém informace spojí do jednoho celku.

ÚSTAVNÍ INSTITUCE – PREZIDENT ČESKÉ REPUBLIKY

PRACOVNÍ LIST

V každém demokratickém systému jsou důležité ústavní instituce, které mají za úkol přijímat důležitá rozhodnutí ve jménu občanů. Tyto instituce se stát od státu více či méně liší, ale všude nalezneme parlament, soudy, hlavu státu (prezidenta či panovníka) či vládu. My si podobu a úkoly těchto vrcholných ústavních institucí ukážeme na příkladu České republiky.

Zadání:

1. Přečtěte si ve svých expertních skupinách každý sám pracovní list k vaší ústavní instituci a vyplňte pak společně ve skupině sloupec v tabulce, který odpovídá vaší ústavní instituci.
   Pro rychlé žáky: Přečtěte si v Ústavě ČR právní předpisy o vaší ústavní instituci a případně doplňte ostatní.
2. Formulujte minimálně tři kvízové otázky pro kvíz show k občanskému vzdělávání. Napište na přední stranu kartičky otázku a na zadní odpověď.
3. Vytvořte nové smíšené skupiny, ve kterých bude vždy jeden expert za jednu ústavní instituci. Představte si navzájem vždy jednu ústavní instituci a doplňte společně tabulku, dokud nebudete mít kompletní všechny sloupce. Na závěr si navzájem položte své kvízové otázky.

Prezident České republiky je funkce, kterou zastává jen jeden člověk. Lidé si prezidenta vybírají, tedy volí, v prezidentských volbách. Tomu se říká přímá volba občany. Prezident je volen na pět let, jeho mandát tedy trvá pět let. Prezident je hlavou státu. Jeho úkolem je reprezentovat Českou republiku v zahraničí, tj. navenek. Prezident jezdí na zahraniční návštěvy a současně přijímá zahraniční delegace – např. prezidenta, panovníka, předsedu vlády či členy parlamentu cizích zemí. Prezident má celou řadu dalších úkolů i na domácím poli. Jmenuje například předsedu vlády, ministry, univerzitní profesory, soudce, velvyslance atd. Pokud se mu nelíbí nějaký návrh zákona, který parlament přijme, může ho vetovat. To znamená, že je návrh zákona prezidentem odmítnut a vrácen do parlamentu, který jej ovšem může znovu schválit a prezidentské veto tak přehlasovat. Prezident není z výkonu své funkce odpovědný a odvolat ho z funkce může jen Ústavní soud na návrh Senátu, se kterým vyslovila souhlas i Poslanecká sněmovna, a to jen kvůli hrubému porušení Ústavy či za velezradu.

ÚSTAVNÍ INSTITUCE – VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY

PRACOVNÍ LIST

V každém demokratickém systému jsou důležité ústavní instituce, které mají za úkol přijímat důležitá rozhodnutí ve jménu občanů. Tyto instituce se stát od státu více či méně liší, ale všude nalezneme parlament, soudy, hlavu státu (prezidenta či panovníka) či vládu. My si podobu a úkoly těchto vrcholných ústavních institucí ukážeme na příkladu České republiky.

Zadání:

1. Přečtěte si ve svých expertních skupinách každý sám pracovní list k vaší ústavní instituci a vyplňte pak společně ve skupině sloupec v tabulce, který odpovídá vaší ústavní instituci.
   Pro rychlé žáky: Přečtěte si v Ústavě ČR právní předpisy o vaší ústavní instituci a případně doplňte ostatní.
2. Formulujte minimálně tři kvízové otázky pro kvíz show k občanskému vzdělávání. Napište na přední stranu kartičky otázku a na zadní odpověď.
3. Vytvořte nové smíšené skupiny, ve kterých bude vždy jeden expert za jednu ústavní instituci. Představte si navzájem vždy jednu ústavní instituci a doplňte společně tabulku, dokud nebudete mít kompletní všechny sloupce. Na závěr si navzájem položte své kvízové otázky.

Vláda České republiky je kolektivní ústavní institucí. To znamená, že v ní zasedá více lidí. Přibližně se jedná o 15 lidí. Nejdůležitějším členem vlády je předseda vlády neboli premiér, protože ten navrhuje na pozice dalších členů vlády další občany, kteří se nazývají ministři. Tyto kandidáty na ministry pak do funkce jmenuje prezident. Vláda jako celek pak předstupuje před Poslaneckou sněmovnu s žádostí o vyslovení důvěry. Poslanecká sněmovna tímto hlasováním potvrzuje vládu ve funkci, ale může také vládě tuto důvěru odepřít. Pakliže není vládě vyjádřena nedůvěra nebo předčasně neodstoupí (tj. nepodá demisi), je délka jejího mandátu čtyři roky stejně jako u Poslanecké sněmovny. Vláda má velkou moc, spravuje zemi, bdí nad dodržováním zákonů, vydává nařízení a navrhuje zákony. Nejdůležitějším zákonem je návrh rozpočtu ČR na každý rok. Návrh rozpočtu je obrovský balík peněz, které jsou využity na různé účely: například na výstavbu silnic a dálnic, na pomoc nezaměstnaným či nemocným, na platy lékařů a zdravotních sester, na platy učitelů, na výstavbu dětských hřišť či škol a mnoho dalších věcí. Návrh rozpočtu schvaluje Poslanecká sněmovna. Každý ministr je zodpovědný za práci svého úřadu – ministerstva. Počet ministerstev odpovídá počtu ministrů – např. ministerstvo zdravotnictví, obrany, školství, kultury, zemědělství, zahraničních věcí. Vláda tato ministerstva řídí a spravuje a zodpovídá se za chod ministerstev Poslanecké sněmovně. Vládu může z funkce odvolat jen Poslanecká sněmovna, a to prakticky kdykoli na základě většiny všech svých členů. Tomuto hlasování se říká vyslovení nedůvěry vládě.

ÚSTAVNÍ INSTITUCE – PARLAMENT I: POSLANECKÁ SNĚMOVNA PRACOVNÍ LIST

V každém demokratickém systému jsou důležité ústavní instituce, které mají za úkol přijímat důležitá rozhodnutí ve jménu občanů. Tyto instituce se stát od státu více či méně liší, ale všude nalezneme parlament, soudy, hlavu státu (prezidenta či panovníka) či vládu. My si podobu a úkoly těchto vrcholných ústavních institucí ukážeme na příkladu České republiky.

Zadání:

1. Přečtěte si ve svých expertních skupinách každý sám pracovní list k vaší ústavní instituci a vyplňte pak společně ve skupině sloupec v tabulce, který odpovídá vaší ústavní instituci.
   Pro rychlé žáky: Přečtěte si v Ústavě ČR právní předpisy o vaší ústavní instituci a případně doplňte ostatní.
2. Formulujte minimálně tři kvízové otázky pro kvíz show k občanskému vzdělávání. Napište na přední stranu kartičky otázku a na zadní odpověď.
3. Vytvořte nové smíšené skupiny, ve kterých bude vždy jeden expert za jednu ústavní instituci. Představte si navzájem vždy jednu ústavní instituci a doplňte společně tabulku, dokud nebudete mít kompletní všechny sloupce. Na závěr si navzájem položte své kvízové otázky.

Parlament České republiky se dělí na dvě komory. První komorou je **Poslanecká sněmovna**. Ta čítá 200 členů, které volí jednou za čtyři roky občané ve volbách, a to na základě tzv. poměrného volebního systému, což znamená, že podíl hlasů, který daná strana ve volbách získá, přibližně odpovídá podílu křesel v Poslanecké sněmovně. Když například určitá strana získá 10 % hlasů, může počítat s cca 20 křesly v Poslanecké sněmovně, což odpovídá desetině všech míst. Kandidát na poslance musí mít alespoň 21 roků. Poslanecká sněmovna může navrhovat a schvalovat zákony. Vedle toho kontroluje činnost vlády. Vládě, kterou jmenuje prezident, vyslovuje důvěru, což znamená, že Poslanecká sněmovna souhlasí, aby konkrétní vláda plnila své úkoly. Pokud se ale Poslanecká sněmovna domnívá, že vláda nedělá své úkoly dobře, může jí vyslovit nedůvěru, což znamená, že vláda je povinna ze své funkce odstoupit.

ÚSTAVNÍ INSTITUCE – PARLAMENT II: SENÁT

PRACOVNÍ LIST

V každém demokratickém systému jsou důležité ústavní instituce, které mají za úkol přijímat důležitá rozhodnutí ve jménu občanů. Tyto instituce se stát od státu více či méně liší, ale všude nalezneme parlament, soudy, hlavu státu (prezidenta či panovníka) či vládu. My si podobu a úkoly těchto vrcholných ústavních institucí ukážeme na příkladu České republiky.

Zadání:

1. Přečtěte si ve svých expertních skupinách každý sám pracovní list k vaší ústavní instituci a vyplňte pak společně ve skupině sloupec v tabulce, který odpovídá vaší ústavní instituci.
   Pro rychlé žáky: Přečtěte si v Ústavě ČR právní předpisy o vaší ústavní instituci a případně doplňte ostatní.
2. Formulujte minimálně tři kvízové otázky pro kvíz show k občanskému vzdělávání. Napište na přední stranu kartičky otázku a na zadní odpověď.
3. Vytvořte nové smíšené skupiny, ve kterých bude vždy jeden expert za jednu ústavní instituci. Představte si navzájem vždy jednu ústavní instituci a doplňte společně tabulku, dokud nebudete mít kompletní všechny sloupce. Na závěr si navzájem položte své kvízové otázky.

Senát je druhou komorou parlamentu, a čítá celkem 81 křesel. Senátoři jsou voleni občany na dobu šesti let. Kandidát na senátora musí mít alespoň 40 roků. Do Senátu se na rozdíl od Poslanecké sněmovny volí většinovým volebním systémem. V jednotlivých volebních obvodech, kterých je celkem 81, vítězí ten kandidát, který získá více než 50 % hlasů. Pokud žádný z kandidátů této hranice nedosáhne, koná se druhé kolo, do kterého postupují dva nejúspěšnější kandidáti z prvního kola. Ve druhém kole vítězí kandidát s vyšším počtem hlasů. Stejně jako Poslanecká sněmovna může i Senát navrhovat a schvalovat zákony. Poslanecká sněmovna je ale v otázkách zákonů silnější. Pokud se Senát a Poslanecká sněmovna neshodnou na podobě nějakého návrhu zákona, může ve většině případů Poslanecká sněmovna Senát přehlasovat. Výjimkou z tohoto pravidla je například změna ústavy, tj. nejdůležitějšího zákonu státu.

ÚSTAVNÍ INSTITUCE – ÚSTAVNÍ SOUD

PRACOVNÍ LIST

V každém demokratickém systému jsou důležité ústavní instituce, které mají za úkol přijímat důležitá rozhodnutí ve jménu občanů. Tyto instituce se stát od státu více či méně liší, ale všude nalezneme parlament, soudy, hlavu státu (prezidenta či panovníka) či vládu. My si podobu a úkoly těchto vrcholných ústavních institucí ukážeme na příkladu České republiky.

Zadání:

1. Přečtěte si ve svých expertních skupinách každý sám pracovní list k vaší ústavní instituci a vyplňte pak společně ve skupině sloupec v tabulce, který odpovídá vaší ústavní instituci.
   Pro rychlé žáky: Přečtěte si v Ústavě ČR právní předpisy o vaší ústavní instituci a případně doplňte ostatní.
2. Formulujte minimálně tři kvízové otázky pro kvíz show k občanskému vzdělávání. Napište na přední stranu kartičky otázku a na zadní odpověď.
3. Vytvořte nové smíšené skupiny, ve kterých bude vždy jeden expert za jednu ústavní instituci. Představte si navzájem vždy jednu ústavní instituci a doplňte společně tabulku, dokud nebudete mít kompletní všechny sloupce. Na závěr si navzájem položte své kvízové otázky.

Ústavní soud je nejdůležitějším soudem v České republice. Jeho úkolem je chránit Ústavu ČR jako nejdůležitější zákon naší země. Dalším úkolem je chránit základní práva a svobody občanů ČR. Ústavní soud může zrušit zákon, pokud jej považuje za protiústavní. Přísluší mu i další kompetence, jako je rozhodování v některých věcech týkajících se volebního práva a posuzování souladu mezinárodních smluv s Ústavou. Ústavní soud je tvořen patnácti soudci, které jmenuje se souhlasem Senátu prezident na dobu deseti let. Soudcem Ústavního soudu může být bezúhonný občan ČR, který má nejméně 40 let, získal vysokoškolské právnické vzdělání a byl nejméně deset let činný v některém právnickém povolání. Funkce soudce Ústavního soudu není slučitelná s funkcí prezidenta republiky, člena Parlamentu či s jinou funkcí ve veřejné správě ani s jakoukoliv jinou placenou funkcí nebo výdělečnou činností. Kromě toho soudce Ústavního soudu nesmí být členem žádné politické strany nebo hnutí.

ÚSTAVNÍ INSTITUCE

PRACOVNÍ LIST

	Prezident	Vláda	Poslanecká sněmovna	Senát	Ústavní soud
Složení					
Uvedení do funkce					
Délka mandátu					
Úkoly					

ÚSTAVNÍ INSTITUCE

LIST S ŘEŠENÍM

	Prezident	**Vláda**	**Poslanecká sněmovna**	**Senát**	**Ústavní soud**
Složení	1 člověk	cca 15 lidí	200	81 senátorů	15 soudců
Uvedení do funkce	přímá volba občany	jmenována prezidentem	přímá volba občany	přímá volba občany	jmenováni prezidentem se souhlasem Senátu
Délka mandátu	5 let	4 roky	4 roky	6 let	10 let
Úkoly	reprezentuje stát navenek, jmenuje vládu, soudce ústavního soudu aj.	spravuje stát, připravuje návrhy zákonů a návrh rozpočtu	navrhuje a schvaluje zákony	navrhuje a schvaluje zákony	chrání ústavu a svobody a práva občanů; může zrušit zákon

Téma	**Reprezentace zájmů: význam politických stran a hnutí**	**Téma 4**
Obsah	Úkoly politiků a politických stran v České republice	
RVP	Člověk, stát a právo, VO-9-4-03, Člověk jako jedinec, VO-9-2-02, VO-9-2-03	
Cíl vyučovací hodiny / Kompetence	**Kompetence odborná:** Žák dokáže objasnit úkoly politiků a politických stran v České republice. **Kompetence metodická:** Žák dokáže rozpoznat relevantní informace o politicích ze sociálních sítí. **Kompetence k vytvoření si vlastního názoru:** Žák dokáže vyjádřit pomocí kresby své názory na politika. **Kompetence k jednání:** Žák dokáže vyjádřit a obhájit svůj názor na vybrané politické představitele.	
Pracovní materiály / učební pomůcky	papír A3, pracovní list „Úkoly politika“, pracovní list „Úkoly politických stran“, list s řešeními v tabulce, fixy, magnety, tabule	

Čas (odhad)	**Forma výuky / Metoda**	**Fáze výuky**	**Scénář hodiny / Úkoly**	**Pracovní materiály / učební pomůcky**
15 min.	Skupinová práce	Úvod / Motivace	Učitel: *Když se mluví o politicích a politických stranách, tak často slyšíme věty typu: „Hodně řečí – málo skutků“, „Před volbami slibují něco, co pak nedodrží“, „Kloní se k populismu a touží po moci“. Takto a podobně se zejména dospělí vyjadřují o politicích.* *Jaký je váš pohled na politika? Jaké vlastnosti podle vás mají? A jací by měli podle vás politici být?* Učitel rozdělí třídu uprostřed a dá jedné polovině následující úkol: Učitel: *Vytvořte více skupin vždy po 3–4 osobách a nakreslete společně na papír o velikosti A3 jednoho typického politika, tak jak je vídáte v reálném životě. Můžete na papír dopsat bubliny s textem nebo charakteristické vlastnosti politika. Použijte pro svou kresbu dostatečně přesvědčivé symboly. Máte na to čas 7 minut.* Druhá polovina třídy dostane tento úkol: Učitel: *Vytvořte více skupin vždy po 3–4 osobách a nakreslete společně na papír o velikosti A3 obrázek politika podle toho, jaký by měl podle vás být, tedy váš ideální politik. Můžete na papír dopsat bubliny s textem nebo charakteristické vlastnosti politika. Použijte pro svou kresbu dostatečně přesvědčivé symboly. Máte na to čas 7 minut.* Každá skupina připevní svoji kresbu na tabuli a popíše ji. Ostatní žáci doplní v rámci diskuse své názory.	Arch papírů ve formátu A3, fixy na flipchart různé barvy (případně využijte fixy žáků), magnety, tabule

1 min.	Frontální výuka: Informace od učitele	Přechod	Učitel: *Vaše představy o tom, jací politici jsou a jací by měli být, jsou velmi rozdílné. To by ale tak nemělo být, protože politické strany a politici mají jasně dané úkoly, na které se nyní podíváme.* Učitel napíše na tabuli téma dnešní hodiny: Význam politických stran a hnutí.	
15 min.	Práce ve dvojicích	Expozice / Aplikace	Rozdají se pracovní listy: Vždy jeden žák v lavici dostane pracovní list „Úkoly politika“ a druhý žák pracovní list „Úkoly politických stran“. Učitel: *Pracujte se svým spolužákem.* Krátce popište žákům jejich úkoly. 1. Žák A vypracuje s pomocí pracovního listu „Úkoly politika“ a napíše je do sloupce v tabulce. 2. Žák B vypracuje s pomocí pracovního listu „Úkoly politických stran“ a napíše je do sloupce v tabulce. 3. Žáci A a B společně porovnají a doplní informace do svých tabulek. 4. Žáci A a B společné úkoly vyznačí jednou barvou a rozdílné úkoly druhou barvou. 5. Žáci A a B sami vymyslí další úkoly politiků a politických stran.	Dva pracovní listy: „Úkoly politika“ a „Úkoly politických stran“
6 min.	Frontální výuka: Výukový rozhovor	Fixace výsledků	Pro fixaci výsledků bude promítnuto řešení tabulky, ale nemusí být detailně probíráno. Jeden žák přijde dopředu a vyznačí společné úkoly a rozdíly – o tom poté povedete s žáky diskusi.	Pracovní list s řešením tabulky
8 min.	Skupinová práce / Frontální výuka: Výukový rozhovor	Reflexe	Učitel: *Vezměte si nyní ještě vaše kresby ze začátku hodiny. Jak je musíte změnit, abyste reflektovali to, co jste se dnes naučili, tedy úkoly politických stran / politiků?* Žáci mění své kresby podle nově nabitých znalostí. Čas 3 minuty. Jedna skupina prezentuje svůj výsledek a vysvětlí danou změnu.	Kresby na A3, magnety, tabule
	Domácí úkol: Samostatná práce	Aplikace	Učitel: *Informujte se přes facebookové stránky českých politiků o předsedech parlamentních politických stran Andreji Babišovi (ANO), Petru Fialovi (ODS), Ivanu Bartošovi (Piráti), Tomio Okamurovi (SPD), Janu Hamáčkovi (ČSSD), Vojtěchu Filipovi (KSČM), Pavlu Bělobrádkovi (KDU-ČSL), Jiřím Pospíšilovi (TOP 09) a Petru Gazdíkovi (STAN).* Učitel: *Který politik bude podle vašeho mínění nejvíce odpovídat daným úkolům? Zdůvodněte to.*	Internet

ÚKOLY POLITIKA

PRACOVNÍ LIST

Politikem je člověk, který se aktivně účastní v rozhodování o pravidlech, která se uplatňují při správě státu, kraje, města či obce, kde žijeme. Politikem je například prezident, ministr, poslanec, senátor, hejtman, obecní zastupitel, primátor či starosta. Jeho úkolem je pracovat na tom, aby se v našem státě či obci žilo lépe. Občané od nich očekávají, že budou přicházet s nápady, jak nejlépe nastavit pravidla, kterými se budeme řídit. Politici diskutují s občany a ptají se na jejich názory a nápady, jak pravidla (např. zákony) změnit a zlepšit je, aby co nejlépe sloužila všem. Tyto své nápady a nápady občanů dále mezi sebou politici diskutují a vzájemně je porovnávají. Následně tato pravidla schvalují v obecních či krajských zastupitelstvech nebo v Parlamentu České republiky. Vznikají tak zákony, podle kterých se řídíme. Politici také rozhodují o tom, na co budou použity peníze z rozpočtu státu, kraje či obce: na výstavbu nové školy, na navýšení platů hasičů či policistů, na výstavbu čističky odpadních vod atp. Tomuto rozhodování o rozdělení peněz také předchází dlouhá debata a výměna názorů na to, jak nejlépe peníze, kterých zpravidla není tolik, kolik bychom si přáli, rozdělit.

ÚKOLY POLITIKA

PRACOVNÍ LIST

Zadání:

1. Žák A vypracuje s pomocí pracovního listu „Úkoly politika“ a napíše je do sloupce v tabulce.
2. Žák B vypracuje s pomocí pracovního listu „Úkoly politických stran“ a napíše je do sloupce v tabulce.
3. Žáci A a B společně porovnají a doplní informace do svých tabulek.
4. Žáci A a B společné úkoly vyznačí jednou barvou a rozdílné úkoly druhou barvou.
5. Žáci A a B sami vymyslí další úkoly politiků a politických stran.

Úkoly politika	Úkoly politických stan

ÚKOLY POLITICKÝCH STRAN

PRACOVNÍ LIST

Rozhodování v demokratickém státě je většinou rozhodování společné či kolektivní. Rozhodnutí nedělá jeden člověk zcela sám, ale nějaký kolektiv lidí, tj. politiků. Politici se většinou sdružují do politických stran. Politické strany jsou skupiny lidí, kteří mají obdobné či stejné názory a postoje k různým otázkám státu či obce. Politické strany se ve volbách ucházejí o hlasy voličů tak, aby mohly své nápady uplatnit do praxe. Úkolem politických stran je podobně jako v případě politiků nabízet své nápady a myšlenky na to, jak co nejlépe spravovat obec, kraj či stát, aby vše fungovalo lépe ke spokojenosti všech občanů. Členové politických stran mezi sebou své nápady diskutují, vzájemně přinášejí své argumenty a přesvědčují své kolegy o výhodách řešení, která navrhují. Ostatní členové upozorňují na nedostatky navrhovaných řešení a snaží se nalézt co nejlepší možné návrhy řešení problémů státu, obce či kraje. Výsledkem této neustále probíhající debaty jsou programy politických stran, což jsou seznamy toho, čeho chtějí dosáhnout a jak to zařídit. Politické strany například navrhují opatření, která mají vést k lepšímu, čistšímu a zdravějšímu životnímu prostředí, v němž žijeme. V programech politických stran také najdeme opatření, jak omezit kriminalitu, jak pomoci chudým lidem, jak zajistit, aby úřady rozhodovaly rychle a kvalitně atd.

ÚKOLY POLITICKÝCH STRAN

Zadání:

1. Žák A vypracuje s pomocí pracovního listu „Úkoly politika“ a napíše je do sloupce v tabulce.
2. Žák B vypracuje s pomocí pracovního listu „Úkoly politických stran“ a napíše je do sloupce v tabulce.
3. Žáci A a B společně porovnají a doplní informace do svých tabulek.
4. Žáci A a B společné úkoly vyznačí jednou barvou a rozdílné úkoly druhou barvou.
5. Žáci A a B sami vymyslí další úkoly politiků a politických stran.

Úkoly politika	Úkoly politických stan

ÚKOLY POLITIKA A POLITICKÝCH STRAN

LIST S ŘEŠENÍM

Zadání:

1. Žák A vypracuje s pomocí pracovního listu „Úkoly politika“ a napíše je do sloupce v tabulce.
2. Žák B vypracuje s pomocí pracovního listu „Úkoly politických stran“ a napíše je do sloupce v tabulce.
3. Žáci A a B společně porovnají a doplní informace do svých tabulek.
4. Žáci A a B společné úkoly vyznačí jednou barvou a rozdílné úkoly druhou barvou.
5. Žáci A a B sami vymyslí další úkoly politiků a politických stran.

Úkoly politika	**Úkoly politických stan**
navrhovat pravidla	diskuse o nápadech, jak zlepšit pravidla
diskutovat o pravidlech	účast ve volbách
schvalovat zákony	navrhování řešení a kritika těchto nápadů
rozhodovat o tom, na co půjdou peníze z veřejných rozpočtů	zpracování programů

Téma	**Politické strany a hnutí: ideologie**	**Téma 5**
Obsah	Politické směřování a cíle politických stran a hnutí v České republice, ideologie	
RVP	Člověk, stát a právo, VO-9-4-03, Člověk, stát a právo, VO-9-4-04, Člověk ve společnosti, VO-9-1-05	
Cíl vyučovací hodiny / Kompetence	**Kompetence odborná:** Žák dokáže vyjmenovat politické strany a hnutí v České republice, vlastními slovy objasnit jejich obecné politické směřování a cíle ve vybraných oblastech, dokáže interpretovat základní rozdíly mezi levicí a pravicí. **Kompetence metodická:** Žák dokáže analyzovat odborný text, webové stránky podle zadaných kritérií, vytvoří profil politické strany nebo hnutí, žák sestaví volební projev. **Kompetence k vytvoření si vlastního názoru:** Žák posoudí prezentace politických stran a hnutí na internetu. **Kompetence k jednání:** Žák vyjádří a zdůvodní svůj názor na motivy rozhodování voličů ve volbách.	
Pracovní materiály / učební pomůcky	Kartičky s logy stran a hnutí, počítač / i-pad / smartphony, webové stránky stran / hnutí, pracovní list „Profily stran a hnutí“, pracovní list „Pravice a levice“. *Učitel by měl pracovní materiály vždy aktualizovat dle současného zastoupení politických stran a hnutí v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR.*	

1. vyučovací hodina

Čas (odhad)	Forma výuky / Metoda	Fáze výuky	Scénář hodiny / Úkoly	Pracovní materiály / učební pomůcky
7 min.	Frontální výuka: Brainstorming	Úvod / Motivace	Brainstorming: Učitel: *Jaké znáte strany a politická hnutí v České republice?* Kdykoli žák správně pojmenuje stranu / hnutí, umístí učitel příslušnou kartičku s logem na tabuli. Nakonec učitel doplní kartičky ostatních stran / hnutí, které nebyly zmíněny. Učitel: *Zkuste na základě log a barev stran a hnutí určit, jaký politický směr strana / hnutí reprezentuje a jaké má politické cíle. Odůvodněte svůj názor.* Žáci na základě symbolů a barev politických stran / hnutí určují směřování a cíle, jsou zatím samozřejmě nepřesní a povrchní. Učitel zapisuje postřehy žáků na tabuli / další list vedle loga strany / hnutí. (Alternativně mohou být loga stran / hnutí digitálně promítnuta přes interaktivní tabuli a studenti k tomu mohou dopisovat své nápady.) Tabuli s logy a poznámkami vyfotografujte, fotku využijete v rámci další výuky.	Kartičky s logy politických stran a hnutí (ANO, ODS, Piráti, SPD, KSČM, ČSSD, KDU-ČSL, TOP 09, STAN)

1 min.	Frontální výuka: Informace od učitele	Přechod	Učitel: *A teď zkontrolujeme, jestli jste měli s vašimi předpoklady pravdu. Za tímto účelem se budeme podrobněji zabývat stranami / hnutími a jejich politickými cíli.* Učitel napíše na tabuli téma dnešní hodiny: Politické strany a hnutí.	
15 min.	Práce ve dvojicích popř. práce ve skupině	Expozice	Učitel: *Vyplňte tabulku v pracovním listu vždy pro jednu politickou stranu / hnutí. Informace budete vyhledávat na webové stránce příslušné strany/hnutí. Pracujete ve dvou nebo třech (ANO, ODS, Piráti, SPD, KSČM, ČSSD, KDU-ČSL, TOP 09, STAN). Sloupec označený „Levice, střed či pravice" zatím vyplňovat nemusíte. K tomu se dostaneme až o něco později, kdy se seznámíme s pojmy levice a pravice.* Rozdáte pracovní listy a krátce prodiskutujete jednotlivé body profilu, které se mají doplnit. U politických cílů stačí ke každé politické straně / hnutí a každé oblasti napsat jen jeden cíl. Pokud skupina skončí dříve, může přidat další cíle.	Počítač / i-pad / smartphony, webové stránky stran nebo hnutí, pracovní list „Profily stran"
1 min.	Frontální výuka: Informace od učitele	Přechod	Učitel: *Politické strany se někdy označují jako levicové, jindy jako pravicové. Co to ale levice a pravice znamená? To se nyní dozvíte.*	
9 min.	Práce ve dvojicích popř. práce ve skupině	Expozice	Učitel rozdá žákům text levice a pravice. Učitel: *Přečtěte si text a poté vyplňte pracovní list.* Žáci do pracovního listu zapisují své odpovědi a pod ohledem učitele, který odpovědi promítne na projektor, pak zkontrolují úkol.	Pracovní list a tabulka „Pravice a levice", projektor
2 min.	Frontální výuka: Informace od učitele	Přechod	Učitel: *Možná jste si všimli, že politici s cílem oslovit co nejvíce voličů před volbami, pořádají setkání s občany, kde přednášejí své volební programy. Velice záleží na tom, zda dokážou zaujmout občany, přesně formulovat své myšlenky a svým projevem přesvědčit občany, aby jim ve volbách dali svůj hlas.*	
10 min.	Práce ve dvojicích popř. práce ve skupině	Aplikace	Učitel: *Napište společně volební projev pro vaši stranu / hnutí, ve kterém zmíníte politické cíle, rok založení strany / hnutí a významné členy, které jste předtím našli.* *Volební proslov by měl obsahovat:* *– pozdrav (publikum, voliči, členové strany)* *– argumenty, které na jedné straně posluchače informují a na druhé straně je přesvědčují, aby hlasovali ve volbách pro danou stranu / hnutí.* *– smysluplné zakončení a apel na voliče* Domácí úkol: Projevy mohou být dokončeny jako domácí úkol a žáci by se je měli naučit tak, aby je během další hodiny mohli přednášet nejlépe spatra a s dobrou intonací.	

2. vyučovací hodina				
Čas (odhad)	**Forma výuky / Metoda**	**Fáze výuky**	**Scénář hodiny / Úkoly**	**Pracovní materiály / učební pomůcky**
1 min.	Frontální výuka: Informace od učitele	Úvod / Reaktivizace	Ukažte fotografii pořízenou na začátku první hodiny zobrazující kartičky s logy stran / hnutí a popisky od žáků. Učitel: *V poslední hodině jsme hovořili o českých politických stranách a hnutích. Vy jste zkoušeli určit jejich politické směřování. Proto jste si připravili volební projevy s nejdůležitějšími informacemi.*	Projektor, fotografie pořízená na začátku první hodiny zobrazující loga stran / hnutí a popisky
25 min. 3 min.	Frontální výuka: Volební projev	Aplikace / Fixace	Jeden žák z každé skupiny přednese připravený projev, neřekne ovšem, o jakou stranu se jedná. Ostatní žáci pak mají za úkol uhodnout, o jaké straně je řeč. Následně pak diskutují o tom, zda jsou volební sliby vůbec žádoucí a zda jsou splnitelné. Učitel: *Na základě přednesených volebních projevů se pokuste určit, zda jsou tyto strany spíše levicové, nebo spíše pravicové (tato otázka byla diskutována v minulé hodině) a své rozhodnutí podpořte vlastními argumenty.*	Projektor Tablet, NB či počítač, připojení k internetu
7 min.	Frontální výuka: Informace od učitele		Učitel ukáže vzorově vypracovaný pracovní list s odpověďmi. Žákům vysvětluje význam některých nejasných pojmů, na které žáci narazili v programech stran.	List s řešením „Profily stran a hnutí“
7 min.	Frontální výuka: Výukový rozhovor	Reflexe	Učitel vyzve žáky, aby se zamysleli nad tím, podle čeho se voliči ve volbách rozhodují. Je to skutečně to, co mají strany napsané v programu? Je to vůdčí osobnost strany? Nebo se rozhodují podle toho, co jim říkají jejich kamarádi, rodiče či učitelé? Co je vlastně rozhodující pro úspěch strany ve volbách? Potřebují strany nejvíce ze všeho dobré nápady, peníze na volební kampaň? Učitel vyzve žáky, aby své nápady podpořili argumenty či konkrétními příklady. Jedná se o poměrně složité otázky, na které neexistují jednoznačné odpovědi. Učitel ale žáky vede k systematickému a kritickému myšlení, aby si žáci uvědomili, jak těžké to mají někdy voliči před volbami, když se rozhodují, ale jak těžké to mají i samotní politici, kteří usilují o hlasy voličů.	
2 min.	Frontální výuka: Informace od učitele	Aplikace	Domácí úkol: Ohodnoťte webovou stránku politické strany nebo hnutí, kterou jste ve skupině zpracovávali. Kritéria pro hodnocení mohou být předem s žáky stanovena, např. přehlednost, srozumitelnost, obsah, vizualizace / obrázky, (ne)přátelské uživatelské nastavení, celkový dojem ze strany / hnutí na základě webové stránky. Nebo je možné ohodnotit jen obecný dojem z webové stránky. Při diskusi o domácím úkolu byste se měli zaměřit i na to, co asi strany motivuje k takovéto sebeprezentaci.	

LOGA STRAN A HNUTÍ

LOGA STRAN A HNUTÍ

PROFILY STRAN A HNUTÍ

PRACOVNÍ LIST

	Rok založení	Jméno předsedy	Ekonomika	Zahraniční politika	Školství	Role státu
ANO 2011						
ODS						
Piráti						

PROFILY STRAN A HNUTÍ

PRACOVNÍ LIST

	Rok založení	Jméno předsedy	Ekonomika	Zahraniční politika	Školství	Role státu
SPD						
KSČM						
ČSSD						

PROFILY STRAN A HNUTÍ

PRACOVNÍ LIST

	Rok založení	Jméno předsedy	Ekonomika	Zahraniční politika	Školství	Role státu
TOP 09						
KDU-ČSL						
STAN						

PROFILY STRAN A HNUTÍ

LIST S ŘEŠENÍM

Odpovědi v posledních čtyřech sloupcích se mohou lišit, neboť se jedná o obecné kategorie. Uvedené odpovědi jsou jen ukázkou. Programy stran v uvedených oblastech jsou daleko rozsáhlejší a žáci z programů stran mohou vybrat jiná témata, řešení a návrhy.

	Rok založení	Jméno předsedy	Ekonomika	Zahraniční politika	Školství	Role státu
ANO 2011	2012	Andrej Babiš	Cílem jsou nízké daně a vysoké platy. Hnutí chce zamezit daňovým únikům a prosazuje šetrnější hospodaření státu. Snížení daňové zátěže občanů a zaměstnavatelů.	Chce pevné ukotvení ČR ve fungující a akceschopné Evropské unii, ale požaduje reformy EU. Proti euru.	Moderní, flexibilní vzdělávací systém. Zvýšení mezd učitelům. Do roku 2021 bude průměrná mzda učitele na úrovni 150 % průměrné mzdy v ČR.	Efektivní a hospodárný stát. Rychlejší rozhodovací procesy, vč. rychlejšího přijímání zákonů. Rozšíření digitalizace veřejné správy. Boj proti klientelismu a korupci.
ODS	1991	Petr Fiala	Klade důraz na malé a středně velké podnikatele, individuální iniciativu lidí v ekonomice a podnikání. Podporuje nízké daně firmám i občanům. Nutné odstranit byrokratické překážky pro podnikání a rozvoj ekonomiky.	Zřetelná prozápadní orientace. Jednoznačně podporuje členství ČR v NATO i v EU, byť EU je v řadě ohledů kritizována. EU potřebuje reformu. ODS odmítá euro.	Prioritou je opomíjené základní školství. Vysoké školství je nutné podpořit kvalitní výzkumnou činnosti. Požaduje navýšení platů pro učitele na 35 000 Kč měsíčně. Odmítá tzv. inkluzi.	Malý efektivní stát, který příliš nezasahuje do života občanů.
Piráti	2009	Ivan Bartoš	Jednodušší daňový systém a nižší zdanění práce. Lepší výběr daní zejména u subjektů, které z Česka vyvádějí stovky miliard v nezdaněných ziscích.	Aktivní členství a reforma Evropské unie. Chce omezovat byrokracii a bojovat proti nesmyslným dotacím a plýtvání v EU. Nemá vyhraněný postoj k euru.	Požaduje rozmanitý vzdělávací systém, kde si každý může vybrat tu nejvhodnější školu i způsob výuky. Zvýšení mezd učitelů.	Důvěryhodný transparentní a efektivní stát. Zprůhlednění veřejných zakázek a boj proti korupci.

PROFILY STRAN A HNUTÍ

LIST S ŘEŠENÍM

	Rok založení	Jméno předsedy	Ekonomika	Zahraniční politika	Školství	Role státu
SPD	2015	Tomio Okamura	Nižší daně, včetně nižší DPH, podpora drobných podnikatelů	Chce vystoupit z EU. Odmítá euro.	Chce navýšit plat učitelů minimálně na 130 % průměrné mzdy. Nedůvěra vůči inkluzi na školách.	Funkční, úsporný a silný stát, který zajistí bezpečnost občanům. Radikální reforma státních institucí – prosazení referend, odvolatelnost politiků a přímo volený prezident, který bude řídit vládu.
KSČM	1990	Vojtěch Filip	Významná role státu v ekonomice. Chce obnovit strategické vlastnictví státu v klíčových oblastech ekonomiky a síťové infrastruktury (vodní, plynové, elektrické a dopravní). Stát by měl garantovat právo na práci. Nižší daně pro lidi s nízkými příjmy a vyšší daně pro velké firmy.	Chce zásadní reformu EU. Odmítá euro. Chce ukončit členství ČR v NATO.	Dostupné vzdělávání pro každého. Snížení administrativy ve školách. Navýšení platů učitelů.	Silná role státu v ekonomice a společnosti jako garanta sociálně spravedlivé společnosti. Stát by měl zakládat nové podniky s cílem chránit práva zaměstnanců. Stát je garantem bezpečnosti občanů.
ČSSD	1878 (1993)[1]	Jan Hamáček	Velká role státu v ekonomice. Zvyšování minimální mzdy, ochrana zaměstnanců ve vztahu k zaměstnavatelům. Omezení pracovní doby a navýšení platů. Chce zásadně změnit daňový systém tak, aby se hlavní podíl zdanění přesunul z pracujících lidí a malých a středních podnikatelů na velké firmy a vlastníky velkých majetků.	Plná podpora členství ČR v EU a NATO. Jednoznačná prozápadní orientace.	Kvalitní a dostupné školství pro každého. Bezplatné VŠ. Chce čtyřleté navyšování rozpočtu školství tak, aby se platy učitelů dostaly nejméně na 130 % průměrné mzdy.	Silný stát a velký veřejný sektor. Stát jako významný aktér v ekonomice, školství, bezpečnosti a dalších oblastech veřejné sféry.

1 V roce 1878 vznikla, v roce 1993 byla obnovena.

PROFILY STRAN A HNUTÍ

LIST S ŘEŠENÍM

	Rok založení	Jméno předsedy	Ekonomika	Zahraniční politika	Školství	Role státu
TOP 09	2009	Jiří Pospíšil	Východiskem je svobodný trh. Stát garantuje vymahatelnost práva a vstupuje do ekonomiky svými intervencemi jen do oblastí, kde soukromý sektor není nebo nemůže dostatečně plnit svoji úlohu v oblasti konkurence.	Silně proevropská strana. Chce co nejrychlejší vstup do eurozóny. Podpora prozápadní orientace ČR, včetně podpory členství ČR v NATO.	Navýšení platů učitelů. Chce prosadit moderní výukové metody podle principu „méně memorování, více kreativity“. Chce podpořit výuku v anglickém jazyce.	Menší, ale efektivní stát. Strana chce snížit přebujelé výdaje státu na jeho provoz a administrativu.
KDU-ČSL	1919 (1992)[2]	Pavel Bělobrádek	Podpora malých a středních podnikatelů. Snížení jejich byrokratické zátěže ze strany státu. Státní podpora sociálně slabých, včetně rodin s dětmi, důchodců či handicapovaných.	Jasně proevropská. Chce přijmout euro, pokud to bude pro ČR výhodné. Jednoznačná podpora členství ČR v NATO.	Dostupné a kvalitní, různorodé vzdělání pro všechny. Snížení byrokratické zátěže škol. Navýšení platů učitelů na 130 % průměrné mzdy v ČR.	Stát by neměl zvyšovat počet svých zaměstnanců. Odmítá centralizaci veřejné správy. Klade důraz na autonomii obcí a krajů. Stát má sloužit občanům, ne naopak. Zjednodušení veřejné správy, která bude vůči občanům přátelštější než dosud.
STAN	2004	Petr Gazdík	Snížení byrokratické zátěže pro podnikatele. Prosazení důchodové reformy, podpora startovacích bytů pro mladé rodiny, sociální byty, chráněné byty pro handicapované.	Jasně proevropská strana, která chce zavést euro. Podporuje členství ČR v NATO	Podpora školství. Snížení byrokratické zátěže škol. Zvýšení mezd učitelům na 45 000 Kč.	Efektivní funkční stát, který garantuje panství práva. Digitalizace veřejné správy. Strana chce zpomalit přijímání zákonů a naopak prodloužit lhůty na jejich posouzení.

2 V roce 1919 vznikla, v roce 1992 se přejmenovala.

PRAVICE A LEVICE

PRACOVNÍ LIST

Většina politických stran se profiluje na tzv. levo-pravé škále. Některé politické strany/hnutí nelze jednoznačně přiřadit k pravici/levici, proto hovoříme o tzv. politickém středu. Co to ale levice a pravice znamená? To se dozvíte v následujících odstavcích. Přečtěte si je a pak vyplňte pracovní list.

Levice

Základními rysy levice je obhajoba zájmů nižších vrstev společnosti. Jde především o ekonomické zájmy zaměstnanců proti zájmům zaměstnavatelů. Levice dále usiluje o prosazování účasti těchto vrstev na realizaci politiky (např. prostřednictvím odborových organizací). Levice má tendenci vnímat sociální rozdíly a nerovnosti jako veliký problém a nespravedlnost, kterou je třeba odstranit. To, že je někdo chudý, nutně neznamená, že je líný a neschopný. Levice tvrdí, že lidé jsou chudí často proto, že se k nim ostatní chovají nespravedlivě (např. zaměstnavatelé špatně platí, či dokonce šidí). Někteří lidé jsou chudí proto, že jsou nemocní a nemají příležitost dobře vydělávat či podnikat. Podle levice jsou sociální nerovnosti důsledkem existujících a dříve vzniklých rozdílností či nerovností. Někdo je například chudý proto, že pochází z chudých poměrů a místo toho, aby měl možnost studovat a vzdělávat se, musí jít hned po škole do práce, aby uživil sebe či své rodiče. Naopak bohatství není nutně spojeno s pílí a schopnostmi. Bohatí lidé nemuseli zbohatnout svou pílí, ale jen tím, že bohatství zdědili po svých předcích. Proto levice volá po silné roli státu v ekonomice, který by měl být garantem sociální spravedlnosti a odstraňování sociálních rozdílů. Levice například požaduje, aby bohatí lidé či firmy platily státu vyšší daně, a z těchto peněz pak stát má podporovat sociálně slabší občany. Pro vládní programy levicových stran je tak typické rozsáhlé sociální zabezpečení (vedoucí k vysokému zdanění příjmů) a vyšší míra státních zásahů do hospodářské oblasti, a to vše s cílem odstraňovat sociální nerovnosti a pomáhat chudším vrstvám společnosti.

Pravice

Základními rysy pravice je zdůraznění základních svobod jednotlivce a odmítání kolektivismu, zdůraznění soukromého vlastnictví a svobodného podnikání jako nezbytných podmínek života společnosti. Hlavní hodnotou pravice je svoboda jednotlivce a s ní je spojená i odpovědnost jednotlivce za svá rozhodnutí. Pravice se staví proti větší roli státu v ekonomice. Státu je přisuzována spíše role garanta pravidel svobodného trhu, podnikání a zaměstnávání. Sociální rozdíly (např. rozdíly v příjmech) pravice vnímá spíše jako zasloužené a přirozené. Pravice se spíše přiklání k názoru, že ten, kdo je chudý, se možná málo snažil, málo studoval, nebyl ochotný riskovat a více se učit. Naopak ten, kdo je bohatý, patrně hodně pracoval nebo má mimořádné schopnosti a znalosti. Stát by se proto neměl tyto – podle pravice přirozené – rozdíly snažit odstraňovat. Pro vládní programy pravicových stran je typická snaha o menší zdanění občanů i firem tak, aby jim zbylo více v kapsách a méně odváděli do společného státního rozpočtu. Vládě tak ale může zbývat méně peněz na přerozdělování ve prospěch chudých nebo znevýhodněných skupin obyvatelstva.

PRAVICE A LEVICE

Zadání:

1. Do pravého sloupce napište „P“ (pravice) či „L“ (levice), podle toho, zda je daný prvek typický pro levici či pravici.
2. Podívejte se do programu českých parlamentních stran a pokuste se určit, zda jsou tyto strany spíše levicové, nebo spíše pravicové a své rozhodnutí podpořte vlastními argumenty.

Svoboda	
Stát nemá odstraňovat sociální nerovnosti	
Požadavky zaměstnanců	
Sociální nerovnosti jsou výsledkem nespravedlnosti	
Individualismus	
Svobodné podnikání	
Vyšší daně pro bohaté	
Stát odstraňuje sociální nerovnosti	
Rovnost	
Sociální nerovnosti jsou zasloužené	

PRAVICE A LEVICE

LIST S ŘEŠENÍM

Zadání:

1. Do pravého sloupce napište „P“ (pravice) či „L“ (levice), podle toho, zda je daný prvek typický pro levici či pravici.
2. Podívejte se do programu českých parlamentních stran a pokuste se určit, zda jsou tyto strany spíše levicové, nebo spíše pravicové a své rozhodnutí podpořte vlastními argumenty.

Svoboda	P
Stát nemá odstraňovat sociální nerovnosti	P
Požadavky zaměstnanců	L
Sociální nerovnosti jsou výsledkem nespravedlnosti	L
Individualismus	P
Svobodné podnikání	P
Vyšší daně pro bohaté	L
Stát odstraňuje sociální nerovnosti	L
Rovnost	L
Sociální nerovnosti jsou zasloužené	P

Téma	**Politické strany vs. zájmové skupiny**	**Téma 6**
Obsah	Struktura a fungování politických stran a zájmových skupin v České republice	
RVP	Člověk, stát a právo, VO-9-4-03	
Cíl vyučovací hodiny / Kompetence	**Kompetence odborná:** Žák uvede společné a rozdílné znaky ve struktuře a fungování politických stran a zájmových skupin v České republice. **Kompetence metodická:** Žák analyzuje předložený odborný text. Žák dokáže napsat novinový článek. **Kompetence k vytvoření si vlastního názoru:** Žák zdůvodní svůj názor k otázce „Politické strany nebo zájmové skupiny – Co je lepší pro demokracii v České republice?“ **Kompetence k jednání:** Žák vyjádří svůj názor prostřednictvím novinového článku / dialogu, ve kterém zaujme stanovisko k jedné politické otázce.	
Pracovní materiály / učební pomůcky	Projektor, případně záznam obrazovky z webu politických stran, metodický list „Expertní dvojice“, pracovní listy „Struktura a fungování politických stran“, „Struktura a fungování zájmových skupin“ a „Struktura a fungování politických stran a zájmových skupin“	

Čas (odhad)	**Forma výuky / Metoda**	**Fáze výuky**	**Scénář hodiny / Úkoly**	**Pracovní materiály / učební pomůcky**
7 min.	Frontální výuka: Výukový rozhovor	Úvod / Reaktivace / Motivace	Srovnání domácích úkolů (zadáno v lekci 5: Politické strany a hnutí: ideologie): Posuďte internetové výstupy „vašich“ politických stran nebo hnutí. Žáci hodnotí na základě kritérii: přehlednost, srozumitelnost, obsah, vizualizace / obrázky, uživatelská přívětivost webu, celkový dojem ze strany / hnutí na základě webové stránky. Nebo popište a zdůvodněte svůj dojem, který ve vás strana vzbudila svojí sebeprezentací na internetu. V ideálním případě mohou být jednotlivé internetové stránky promítnuty. V případě nutnosti může být vytištěn záznam obrazovky webu a rozdán žákům. Při diskusi o domácích úkolech mají žáci zhodnotit, jaké možné motivy stojí za sebeprezentací stran / hnutí a jak se hodí k politickému směřování dané strany / hnutí.	Projektor, internetové stránky nebo záznamy stránek politických stran
1 min.	Frontální výuka: Informace od učitele	Přechod	Učitel: *Zhodnotili jste webové stránky politických stran / hnutí a shodli jste se na tom, že každá politická strana / hnutí budí jiný dojem. Mezi politickou stranou a politickým hnutím není ze zákona žádný rozdíl (v podstatě mezi hnutím ANO a stranou ODS ze zákona není rozdíl). Avšak politické strany a hnutí nejsou jedinými politickými aktéry. Politické cíle mimo stran a hnutí dále zastupují zájmové skupiny. V dnešní hodině si vysvětlíme rozdíl mezi politickou stranou a zájmovou skupinou.* Učitel napíše na tabuli téma dnešní hodiny: Politické strany vs. zájmové skupiny.	

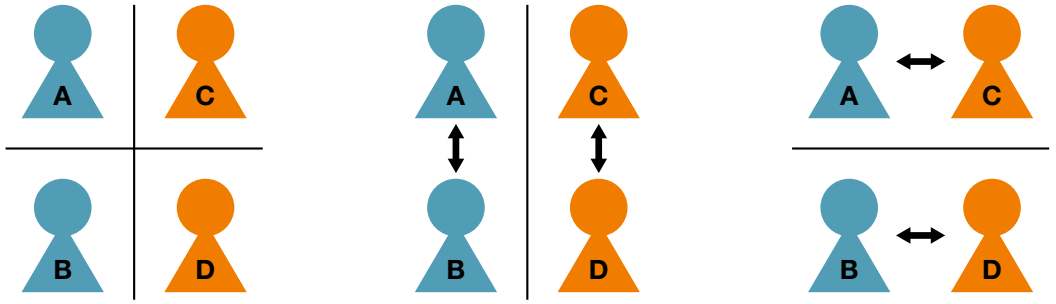
3 min.   15 min.   <

EXPERTNÍ DVOJICE

1. Samostatná práce A/B/C/D: Zpracování dané části tématu.

2. Práce ve dvojicích: A+B a C+D: Výměna informací o stejné zpracované části tématu.

3. Výměna žáků A+C a B+D: Vzájemné informování mezi žáky, kteří zpracovávali odlišné části tématu.

1. fáze:
Zpracuj informace

2. fáze:
Vyměňte si informace

3. fáze:
Zprostředkujte informace

Příprava:
Vždy se k sobě dají dvě lavice tak, aby u jednoho stolu byli čtyři žáci. Vedle sebe sedí A/B a C/D, tedy A sedí naproti C a B sedí naproti D.

1. Samostatná práce: Zpracování dané části tématu (A/B/C/D)
Každý žák zpracuje samostatně svůj vlastní text a zaznamená nejdůležitější informace do svého sešitu.

2. Práce ve dvojicích: Výměna informací o stejné zpracované části tématu (A+B a C+D)
Po předem stanovém čase se ukončí samostatná práce a spolužáci u stolu, kteří zpracovávali stejnou část tématu, si vymění poznamenané informace a případně si informace do poznámek doplní a zodpoví si případné otázky.

3. Výměna partnerů: Vzájemné informování mezi žáky, kteří zpracovávali odlišné části tématu (A+C a B+D)
Následně dojde k výměně žáků tak, aby spolupracovali vždy dva žáci, kteří zpracovávali rozdílná témata. V této fázi nejprve první žák představí svoje téma a spolužák si dělá poznámky. Poté se vystřídají a druhý žák představí své téma, spolužák si dělá poznámky. Když jsou obě témata prodiskutována, vypracuje dvojice žáků jeden společný dokument s poznámkami, ve kterém informace spojí do jednoho celku.

STRUKTURA A FUNGOVÁNÍ POLITICKÝCH STRAN

PRACOVNÍ LIST

Zadání:

Žáci A a B

1. Zpracujte samostatně text „Struktura a fungování politických stran“. Poznamenejte si nejdůležitější informace v bodech do sešitu. (10 minut)

2. Diskutuj a srovnej své poznámky se svým spolužákem, který zpracoval stejný text. Eventuálně doplň jeho poznámky. (5 minut)

Politické strany jsou důležitými účastníky politického rozhodování. Ústava České republiky dokonce zmiňuje v jednom ze svých prvních článků, že politický systém naší země je založen na existenci a soutěži politických stran. Politickou stranu tvoří skupina organizovaných lidí, kteří se sdružují za účelem získání moci a vlivu. Za tímto účelem se účastní voleb a v závislosti na volebních úspěších pak obsazují členové a příznivci politických stran funkce v politických institucích. Úspěch v parlamentních volbách opravňuje politické strany k prosazování svého programu a k nominaci svých členů do důležitých funkcí ve státě.

Podstatným rysem politických stran je, že jde o instituce organizované. Mají **registrované členy**, kteří obvykle platí za své členství poplatky. Podstatným zdrojem příjmu politických stran v České republice jsou finanční příspěvky od státu, jejichž výše se odvíjí od volebního výsledku. Strana reprezentuje **politický program**, jehož teze pokrývají hlavní témata vládní politiky. O podobě programu politické strany a o vedoucích osobnostech stran se rozhoduje na pravidelných **sjezdech, kongresech či konferencích**, kterých se účastní členové stran reprezentující jednotlivé regiony země. Struktura politických stran je utvářena vertikálně od předsedy přes nejdůležitější centrální orgány a dále směrem k stranickým organizacím v jednotlivých oblastech. Členem politické strany se v České republice nemůže stát osoba mladší 18 let. Podstatné charakteristiky organizace a programu politických stran popisují **stanovy**, které strany v rámci registrace předkládají Ministerstvu vnitra. Příslušníky politické strany spojuje **ideologická identita** – tedy obdobný způsob nazírání na to, jaká by měla být podoba společnosti a jakými způsoby by měly být řešeny problémy společnosti a státu.

Existence politických stran je v České republice regulována **zákonem** o sdružování v politických stranách a v politických hnutích. Strany podléhají podle tohoto zákona registraci a mohou být rozpuštěny v případě, že soud konstatuje, že jejich existence ohrožuje demokratické poměry v zemi. Dohled nad hospodařením stran vykonává Úřad pro dohled nad hospodařením politických stran a politických hnutí.

STRUKTURA A FUNGOVÁNÍ ZÁJMOVÝCH SKUPIN

PRACOVNÍ LIST

Zadání:

Žáci C a D

1. Zpracujte samostatně text „Struktura a fungování zájmových skupin“. Poznamenejte si nejdůležitější informace v bodech do sešitu. (10 minut)

2. Diskutuj a srovnej své poznámky se svým spolužákem, který zpracoval stejný text. Eventuálně doplň jeho poznámky. (5 minut)

Vedle politických stran jsou stále důležitějšími a vlivnějšími aktéry veřejného dění **zájmové skupiny**, které se snaží prosazovat své cíle. Ve srovnání s programem politických stran se mohou cíle takovýchto skupin omezovat na **omezenější a konkrétnější zájmy** sledující např. problémy životního prostředí, emancipace žen, prosazování zájmů zaměstnanců nebo zaměstnavatelů, osob znevýhodněných apod. Podstatným rozdílem mezi zájmovou skupinou a politickou stranou jsou rozdílné cíle. Stranám jde o získání moci a s tím spojenou možnost řídit chod státu. Zájmová skupina oproti tomu vytváří **tlak na politiky** zvolené ve funkcích a na státní orgány a přesvědčuje je o nutnosti prosazovat cíle, které skupina sdílí. Zájmová skupina vychází z přesvědčení, že k prosazení konkrétního zájmu je nutné propojení více osob a soustředěná snaha většího kolektivu. Příslušníci zájmové skupiny pak logicky prosazují své zájmy souběžně s dalšími skupinami sdílejícími názor opačný. Prosazování zájmů skupin je spojeno s existencí lobbingu, na nějž nemusí být nahlíženo v negativních souvislostech. Úkolem lobbistů je představovat cíle skupin a přimlouvat se za jejich prosazování u osob s politickou odpovědností v rozhodujících funkcích – například poslanců. Zájmové skupiny uplatňují svůj vliv i v dalších institucích, které ovlivňují dění ve společnosti – například médiích. Ve srovnání s politickými stranami je zájmová skupina organizována na jiných základech.

Zájmová skupina nemá registrované členy a ke svému fungování nepotřebuje registrované stanovy. Její příznivci neplatí stanovené poplatky, což ovšem neznamená, že na činnost zájmové skupiny nemohou přispívat. Zájmová skupina rovněž nemá jasně danou strukturu a hierarchii. Své představitele si často nevolí, jakkoli se kolem vedoucích osob sdružuje. Své programové cíle neschvaluje na sjezdech.

Existence zájmových skupin má své sympatizanty i odpůrce. Zmiňována jsou následující pozitiva a negativa: existence zájmových skupin přispívá k rozšiřování politické diskuse. Mohou do veřejné diskuse vnášet témata, která jsou politickými stranami opomíjena. Veřejnosti nabízejí argumenty pro zaujetí postojů. Přispívají ke komunikaci mezi volenou reprezentací a občany v čase, kdy neprobíhají volby. Kritici oproti tomu upozorňují na to, že zájmové skupiny posilují nerovnost, neboť k prosazování vlivu posilují hlas pouze těch, kteří mohou finančně dotovat kampaně. Zájmy dobře organizované menšiny jsou prosazovány na úkor celé společnosti. Představitelé zájmových skupin deklarují reprezentaci společenského zájmu, nicméně k zastupování zájmů nejsou zvoleni a oproti voleným politikům jim chybí mandát vzešlý z demokratických voleb.

STRUKTURA A FUNGOVÁNÍ POLITICKÝCH STRAN A ZÁJMOVÝCH SKUPIN PRACOVNÍ LIST

Zadání:

Žáci A + C a B + D

3. Svému spolužákovi, který zpracoval druhý text, pomocí svých poznámek předej informace k politickým stranám nebo zájmovým skupinám. Poznamenej si informace, které ti tvůj spolužák řekne k politické straně a zájmové skupině. (10 minut)

4. Napište do tabulky do jednoho sloupce společné znaky a do druhého sloupce rozdíly mezi politickými stranami a zájmovými skupinami. (7 minut)

Společné znaky	**Rozdíly**

STRUKTURA A FUNGOVÁNÍ POLITICKÝCH STRAN A ZÁJMOVÝCH SKUPIN LIST S ŘEŠENÍM

Zadání:

Žáci A + C a B + D

3. Svému spolužákovi, který zpracoval druhý text, pomocí svých poznámek předej informace k politickým stranám nebo zájmovým skupinám. Poznamenej si informace, které ti tvůj spolužák řekne k politické straně a zájmové skupině. (10 minut)

4. Napište do tabulky do jednoho sloupce společné znaky a do druhého sloupce rozdíly mezi politickými stranami a zájmovými skupinami. (7 minut)

Společné znaky	**Rozdíly**
Snaží se ovlivňovat veřejný prostor. Snaží se prosazovat své cíle. Členové mohou dobrovolně přispívat na chod politické strany / zájmové skupiny. Sdružují se kolem vedoucích osob.	Na rozdíl od zájmové skupiny je existence politické strany regulována zákonem. Politická strana – jde jí o získání moci. Zájmová skupina – vytváří tlak na politiky zvolené ve funkci. Na rozdíl od zájmové skupiny, členové politické strany platí stranické příspěvky. Zájmové skupiny nemají jasně danou strukturu a hierarchii, své představitele si nevolí. Členové politických stran si své vedoucí osobnosti volí na pravidelných sjezdech, kde hlasují. Členem politické strany nemůže být osoba mladší 18 let, což u zájmové skupiny neplatí.

Téma	**Zastupitelská a přímá demokracie** **Téma 7**
Obsah	Definice, znaky a příklady přímé a zastupitelské demokracie, argumenty pro a proti přímé demokracii
RVP	Člověk, stát a právo, VO-9-4-04
Cíl vyučovací hodiny / Kompetence	**Kompetence odborná:** Žák objasní rozdíly mezi zastupitelskou a přímou demokracií a demonstruje je na příkladech z České republiky, vlastními slovy vysvětlí výhody a nevýhody přímé demokracie. **Kompetence metodická:** Žák dokáže rozlišit relevantní informace v předloženém textu. **Kompetence k vytvoření si vlastního názoru:** Žák vyjádří a zdůvodní svůj názor na téma „Potřebujeme více přímé demokracie v České republice?“. **Kompetence k jednání:** Žák dokáže v diskusi pomocí argumentů obhájit svůj názor na téma „Potřebujeme více přímé demokracie v České republice?“.
Pracovní materiály / učební pomůcky	Pracovní list „Slovníková hesla k přímé a zastupitelské demokracii“, pracovní list „Příklady přímé a zastupitelské demokracie“, pracovní list „Argumenty pro a proti přímé demokracii“, tabule, fixy, křída

Čas (odhad)	Forma výuky / Metoda	Fáze výuky	Scénář hodiny / Úkoly	Pracovní materiály / učební pomůcky
5 min.	Frontální výuka: Metoda ABC	Úvod / Motivace:	Metoda ABC: Učitel napíše velkými písmeny slovo „DEMOKRACIE“ doprostřed tabule. Nad a pod slovem nechává prostor. Učitel: *Napište ke každému písmenu vertikálně jedno slovo, které si spojujete s demokracií v České republice. (Slovo nemusí písmenem začínat. Stačí, když dané písmeno obsahuje.)* Žáci chodí jeden po druhém k tabuli a píší k písmenům slova, která si spojují s demokracií, např. strana, prezident, volby, referendum atd. Každý žák, který nějaké slovo píše, stručně vysvětlí, proč ho spojuje s demokracií.	Tabule, křída nebo fixy
1 min.	Frontální výuka: Informace od učitele	Přechod	Učitel: *Ze slov, která jste napsali na tabuli, je zřejmé, že demokracie může mít různé podoby. Pojmy jako „volby“ a „referendum“ (zde vyberte dvě vhodná slova napsaná žáky na tabuli), například ukazují dva základní typy demokracie: přímou a zastupitelskou demokracii. V dnešní hodině si ukážeme, co přesně tyto typy demokracie znamenají.* Napište nadpis na tabuli: Zastupitelská a přímá demokracie	Tabule

8 min.   <

5 min. 10 min.	Samostatná, případně skupinová práce Diskuse	Reflexe / aplikace	Učitel rozdá pracovní list „Argumenty pro a proti přímé demokracii“ a krátce vysvětlí úkol. Úkol: Které argumenty jsou pro a které spíše proti přímé demokracie v České republice? Označte všechny argumenty pro červeně a všechny argumenty proti modře. V případě potřeby přidejte vlastní argumenty. Učitel: *Diskutujte o argumentech pro a proti ve třídě. Jaký je váš osobní názor: Potřebujeme více přímé demokracie v České republice?* Žáci diskutují, učitel nebo velmi dobrý žák diskusi moderuje. (Bylo by hezké, kdybyste během diskuse upravili zasedací pořádek tak, aby se všichni žáci viděli.) Krátce před koncem hodiny učitel nechá žáky hlasovat zvednutím ruky o tom, kdo je pro rozvoj přímé demokracie v České republice a kdo je proti.	Pracovní list „Argumenty pro a proti přímé demokracii“

SLOVNÍKOVÁ HESLA K PŘÍMÉ A ZASTUPITELSKÉ DEMOKRACII

PRACOVNÍ LIST

Úkoly pro žáky:

1. Žák A: Přečtěte si heslo ze slovníku o přímé demokracii a podtrhněte nebo označte důležité výrazy.
2. Žák B: Přečtěte si heslo ze slovníku o zastupitelské demokracii a podtrhněte nebo označte důležité výrazy.
3. Žák A a B: Vysvětlete si navzájem vlastními slovy, co znamená přímá a zastupitelská demokracie. Používejte k tomu i podtržené nebo označené výrazy.
4. Žák A a B: Společně doplňte tuto větu: *Přímá a zastupitelská demokracie se liší tím, že…*

Přímá demokracie

Přímá demokracie, někdy též zvaná čistá demokracie, je založena na přímé účasti občanů v demokratickém rozhodování. Přímá demokracie je opak nepřímé či zastupitelské demokracie, která je založen na tom, že lidé nečiní rozhodnutí přímo, ale volí si své zástupce (politiky), kteří rozhodují o otázkách státu. Přímá demokracie se může uskutečňovat např. prostřednictvím lidové iniciativy a referenda, kdy občané přímo rozhodují o konkrétních otázkách, místo toho, aby si nejdříve zvolili své zástupce (politiky či politické strany), které jsou typické pro zastupitelskou demokracii.

Zdroj: upraveno podle Encyclopedia Britannica

Zastupitelská demokracie

Zastupitelská demokracie je systém, kde si občané volí své zástupce, kteří ve jménu občanů rozhodují o zákonech a dalších důležitých otázkách státu. Zastupitelská demokracie je opak přímé demokracie, kde občané rozhodují o zákonech a dalších důležitých otázkách státu přímo. V zastupitelské demokracii tedy občané nerozhodují přímo, ale přenechávají rozhodování na svých zástupcích, které si zvolili. Volení zástupci mohou být nahrazeni jinými volenými zástupci v dalších volbách.

Zdroj: upraveno podle The History On-line

Přímá a zastupitelská demokracie se liší tím, že

PŘÍKLADY PŘÍMÉ A ZASTUPITELSKÉ DEMOKRACIE

PRACOVNÍ LIST

Zadání:
Přiřaďte příklady k typu demokracie tak, že napíšete „P“ za příklady přímé demokracie, nebo „Z“ za příklady zastupitelské demokracie.

Referendum o vstupu České republiky do Evropské unie proběhlo 13. a 14. června 2003. Přes 77 % hlasujících členství podpořilo a ČR tak vstoupila do Evropské unie 1. května 2004.	
Vláda schválila protikuřácký zákon, platit by měl od roku 2017. Poté, co vláda neprosadila sněmovnou protikuřácký zákon, posílá ministr zdravotnictví zákon do legislativního procesu znovu. Do novely zapracoval pozměňovací návrhy schválené poslanci kromě návrhu Marka Bendy.	
V některých částech Švýcarska mají občané právo shromáždit se v určený den na náměstí ve svém městě a hlasováním rozhodovat o různých otázkách svého města. Lidé hlasují zvednutím ruky.	
Z celkového počtu 32 688 osob oprávněných hlasovat v místním referendu v Praze 7 se referenda o nové radnici zúčastnilo 14 540 občanů (44,5 %), tedy více než zákonem požadovaných 35 %.	
Pražští zastupitelé ve čtvrtek večer schválili novelu vyhlášky o hazardu, která ruší všechny herny v hlavním městě. V provozu zůstanou jen provozovny označované jako kasina. Serveru iDNES.cz to potvrdil mluvčí pražského magistrátu Vít Hofman. Zastupitelé rovněž odhlasovali kompletní zákaz hazardu včetně kasin v Praze 4.	
Debata o reformě evropského azylového systému je dlouhodobá, dnešní schůzka premiéra Andreje Babiše s předsedou Evropské komise (EK) Jeanem-Claudem Junckerem v Bruselu proto nepřinesla konkrétní řešení problému kvót na uprchlíky. Babiš večer po sérii jednání nejen s Junckerem, ale i s dalšími členy komise novinářům řekl, že diskuse o reformě evropského azylového systému může skončit i později než v první polovině letošního roku.	
Ve Švýcarsku mohou občané navrhovat vlastní nové zákony včetně zákonů rušících existující zákony. Občané zde také mají možnost vetovat již schválený zákon, který ale ještě nevstoupil v platnost.	
Návštěvu tachovského okresu absolvoval v pondělí odpoledne krajský hejtman Milan Chovanec v doprovodu několika radních. Po návštěvě sídla Správy CHKO Český les v Přimdě a Domova pro seniory Panenská se přesunul do restaurace Baileys, kde absolvoval besedu s obyvateli Tachovska.	

PŘÍKLADY PŘÍMÉ A ZASTUPITELSKÉ DEMOKRACIE

LIST S ŘEŠENÍM

Zadání:
Přiřaďte příklady k typu demokracie tak, že napíšete „P“ za příklady přímé demokracie, nebo „Z“ za příklady zastupitelské demokracie.

Referendum o vstupu České republiky do Evropské unie proběhlo 13. a 14. června 2003. Přes 77 % hlasujících členství podpořilo a ČR tak vstoupila do Evropské unie 1. května 2004.	P
Vláda schválila protikuřácký zákon, platit by měl od roku 2017. Poté, co vláda neprosadila sněmovnou protikuřácký zákon, posílá ministr zdravotnictví zákon do legislativního procesu znovu. Do novely zapracoval pozměňovací návrhy schválené poslanci kromě návrhu Marka Bendy.	Z
V některých částech Švýcarska mají občané právo shromáždit se v určený den na náměstí ve svém městě a hlasováním rozhodovat o různých otázkách svého města. Lidé hlasují zvednutím ruky.	P
Z celkového počtu 32 688 osob oprávněných hlasovat v místním referendu v Praze 7 se referenda o nové radnici zúčastnilo 14 540 občanů (44,5 %), tedy více než zákonem požadovaných 35 %.	P
Pražští zastupitelé ve čtvrtek večer schválili novelu vyhlášky o hazardu, která ruší všechny herny v hlavním městě. V provozu zůstanou jen provozovny označované jako kasina. Serveru iDNES.cz to potvrdil mluvčí pražského magistrátu Vít Hofman. Zastupitelé rovněž odhlasovali kompletní zákaz hazardu včetně kasin v Praze 4.	Z
Debata o reformě evropského azylového systému je dlouhodobá, dnešní schůzka premiéra Andreje Babiše s předsedou Evropské komise (EK) Jeanem-Claudem Junckerem v Bruselu proto nepřinesla konkrétní řešení problému kvót na uprchlíky. Babiš večer po sérii jednání nejen s Junckerem, ale i s dalšími členy komise novinářům řekl, že diskuse o reformě evropského azylového systému může skončit i později než v první polovině letošního roku.	Z
Ve Švýcarsku mohou občané navrhovat vlastní nové zákony včetně zákonů rušících existující zákony. Občané zde také mají možnost vetovat již schválený zákon, který ale ještě nevstoupil v platnost.	P
Návštěvu tachovského okresu absolvoval v pondělí odpoledne krajský hejtman Milan Chovanec v doprovodu několika radních. Po návštěvě sídla Správy CHKO Český les v Přimdě a Domova pro seniory Panenská se přesunul do restaurace Baileys, kde absolvoval besedu s obyvateli Tachovska.	Z

ARGUMENTY PRO A PROTI PŘÍMÉ DEMOKRACII

PRACOVNÍ LIST

Přímá demokracie – argumenty PRO

Přímá demokracie má oproti té zastupitelské řadu výhod. Občané mají možnost zasahovat ve větší míře do politiky. Politici, tj. volení zástupci, jsou často pod silným vlivem nátlakových skupin, které usilují o své úzké privátní zájmy (např. zemědělci, lékaři, taxikáři, odboráři, důchodci, výrobci piva, výrobci cigaret aj.). Některé z těchto nátlakových skupin jsou bohaté, mají prostředky na vlastní propagaci a platí si lidi, kteří mají za úkol přesvědčovat politiky v parlamentu o svých zájmech. Politici se tak často nechají těmito skupinami při svém rozhodování ovlivnit a v konečném důsledku nejednají v zájmu většiny občanů. Úkolem politiků je ale být dobrým správcem našeho státu či obce. Pokud se občanům práce politiků nelíbí, nemají mnoho možností, jak jejich jednání zamezit. Nestačí čekat na příští volby, protože mezitím už mohou politici dávno rozhodovat. Občané by tedy měli mít více možností, jak do rozhodování volených politiků zasahovat. Je tedy potřeba politiky kontrolovat a v případě potřeby včas zasáhnout, což je v případě přímé demokracie možné pomocí referenda. Referenda jsou také důležitá, protože ve větší míře vtahují občany do rozhodování a umožňuje aktivním občanům se pravidelně účastnit politiky a zapojovat se do řešení konkrétních problémů. V demokracii nestačí, když jdou občané jednou za čtyři roky k volbám, ale jinak jsou pasivní. Referendum je skvělá příležitost, jak „vychovávat“ aktivní občany. Zásadní otázky, které se týkají budoucnosti země, by neměly být ponechány na rozhodnutí malé skupiny lidí v parlamentu, ale každý občan by měl mít právo podílet se na celospolečenském rozhodování.

Přímá demokracie – argumenty PROTI

Drtivá většina soudobých demokracií je založena na principu zastupitelské demokracie: lidé si zvolí své zástupce (např. do parlamentu), kteří pak činí důležitá rozhodnutí ve jménu všech občanů. Stále více rozhodnutí, včetně zákonů, vyžaduje hlubokou znalost problematiky, mnohdy i různé technické detaily, a není v silách běžných občanů skutečně dobře porozumět dané odborné oblasti (např. zákony týkající se technických nároků na nově postavené domy, zákony týkající se chemikálií využívaných v potravinářském či oděvním průmyslu aj.) Je proto lepší, když za ně rozhodují volení zástupci, kteří jsou placeni za to, že se plně věnují těmto otázkám. Protože se občané často v důležitých otázkách státu či zákonů moc dobře neorientují, mohou se snadno stát v kampani před referendem obětí demagogů, manipulátorů či nátlakových skupin, které mohou zkreslenými informacemi donutit občany v referendu hlasovat tak, jak si tyto nátlakové skupiny přejí. Je pak sporné hodnotit výsledek referenda za spravedlivý, když se řada lidí rozhoduje na základě lživých či zkreslených informací. Když se koná referendum, většinou mají občané na výběr ze dvou možností, nebo zkrátka hlasují ano, nebo ne. I naše vlastní zkušenost nás učí, že člověk má mnohdy na výběr z více než dvou možností, že na řadu otázek nelze odpovědět jednoduše ano, nebo ne. Spíše jsme nuceni vybírat z více možností, odpovídáme ve stylu „ano, ale…“, „spíše ne…“, „ano, za určitých okolností…“ atp. Referendum pak uměle rozděluje společnost na odpůrce a zastánce určitého řešení, ale není tu už prostor pro kompromisy, které se lépe uzavírají mezi volenými zástupci na parlamentní půdě. Jinou otázkou je odpovědnost za rozhodnutí. V zastupitelské demokracii se dá většinou zjistit, kdo a jak hlasoval a je možné poukázat na vinu či zásluhy jednotlivých volených zástupců v parlamentu. V případě přímé demokracie nese odpovědnost za rozhodnutí lid jako celek, ale v praxi to nic neznamená, protože se odpovědnost rozmělní mezi všechen lid a v konečném důsledku tak odpovědnost za špatné rozhodnutí nenese nikdo.

ARGUMENTY PRO A PROTI PŘÍMÉ DEMOKRACII

PRACOVNÍ LIST

Přímá demokracie má své zastánce, kteří argumentují ve prospěch většího zapojení prvků přímé demokracie do ČR. Přímá demokracie má ovšem i své kritiky, kteří upozorňují na nevýhody spojené s přímou demokracií.

Zadání:
Které argumenty jsou pro a které spíše proti přímé demokracii v České republice? Označte všechny argumenty pro červeně a všechny argumenty proti modře. V případě potřeby přidejte vlastní argumenty

1.	V referendu jsou občané většinou nuceni vybrat si jen mezi dvěma alternativami. Hlasují často buď ano, nebo ne. Referendum tak může vést k rozdělení společnosti na dva nesmiřitelné tábory.	
2.	Občané rozhodují sami za sebe. Nerozhoduje za ně nikdo jiný, třeba zkorumpovaný či neschopný politik.	
3.	Referendum může vést k oživení veřejné debaty o celé řadě důležitých otázek, které se týkají všech občanů.	
4.	Komplikované otázky mohou být jen stěží redukovány do dvou možných alternativ.	
5.	V zastupitelské demokracii je možné vyjednat kompromis mezi různými možnostmi řešení problému.	
6.	Přímá demokracie ve větší míře vtahuje občany do rozhodování.	
7.	Některé otázky mohou být velice složité a odpovědné rozhodnutí vyžaduje odborné kompetence, které běžní občané nemají.	
8.	Občané mohou být před referendem ovlivňováni působením nepravd, polopravd či lží, které šíří demagogové. Výsledek referenda tak může být zkreslen šířením těchto mylných informací, které mohou běžné občany mást.	
9.	Přímá demokracie nutí volené zástupce v parlamentu či v zastupitelstvu brát větší ohled na názor obyčejných lidí.	
10.	Zájmové skupiny mobilizují občany jen pro své vlastní zájmy.	

ARGUMENTY PRO A PROTI PŘÍMÉ DEMOKRACII

LIST S ŘEŠENÍM

Přímá demokracie má své zastánce, kteří argumentují ve prospěch většího zapojení prvků přímé demokracie do ČR. Přímá demokracie má ovšem i své kritiky, kteří upozorňují na nevýhody spojené s přímou demokracií.

Zadání:
Které argumenty jsou pro a které spíše proti přímé demokracii v České republice? Označte všechny argumenty pro červeně a všechny argumenty proti modře. V případě potřeby přidejte vlastní argumenty

1.	V referendu jsou občané většinou nuceni vybrat si jen mezi dvěma alternativami. Hlasují často buď ano, nebo ne. Referendum tak může vést k rozdělení společnosti na dva nesmiřitelné tábory.	PROTI
2.	Občané rozhodují sami za sebe. Nerozhoduje za ně nikdo jiný, třeba zkorumpovaný či neschopný politik.	PRO
3.	Referendum může vést k oživení veřejné debaty o celé řadě důležitých otázek, které se týkají všech občanů.	PRO
4.	Komplikované otázky mohou být jen stěží redukovány do dvou možných alternativ.	PROTI
5.	V zastupitelské demokracii je možné vyjednat kompromis mezi různými možnostmi řešení problému.	PROTI
6.	Přímá demokracie ve větší míře vtahuje občany do rozhodování.	PRO
7.	Některé otázky mohou být velice složité a odpovědné rozhodnutí vyžaduje odborné kompetence, které běžní občané nemají.	PROTI
8.	Občané mohou být před referendem ovlivňováni působením nepravd, polopravd či lží, které šíří demagogové. Výsledek referenda tak může být zkreslen šířením těchto mylných informací, které mohou běžné občany mást.	PROTI
9.	Přímá demokracie nutí volené zástupce v parlamentu či v zastupitelstvu brát větší ohled na názor obyčejných lidí.	PRO
10.	Zájmové skupiny mobilizují občany jen pro své vlastní zájmy.	PRO

Téma	**Volební systémy v České republice**	**Téma 8**
Obsah	Volby do Poslanecké sněmovny a Senátu v České republice, většinový a poměrný volební systém	
RVP	Člověk, stát a právo, VO-9-4-04, Člověk ve společnosti, VO-9-1-07	
Cíl vyučovací hodiny / Kompetence	**Kompetence odborná:** Žák objasní pravidla voleb do Poslanecké sněmovny a Senátu, popíše jejich průběh. **Kompetence metodická:** Žák rozpozná požadované informace v předložených materiálech (hlasovací lístky, odborný text). **Kompetence k vytvoření si vlastního názoru:** Žák zdůvodňuje své argumenty v pro-kontra rozhovoru. **Kompetence k jednání:** Žák vyjadřuje a hájí kladný názor na většinový / poměrný volební systém.	
Pracovní materiály / učební pomůcky	Pracovní list „Volební systémy v České republice“, pracovní listy „Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR“, „Volby do Senátu Parlamentu ČR“ a „Srovnání většinového a poměrného volebního systému “, pracovní list „Většinový a poměrný volební systém“, tabule	

Čas (odhad)	**Forma výuky / Metoda**	**Fáze výuky**	**Scénář hodiny / Úkoly**	**Pracovní materiály / učební pomůcky**
8 min.	Frontální výuka: Výukový rozhovor Samostatná práce	Úvod / Motivace	Učitel rozdá pracovní listy „Volební systémy v České republice“. Učitel: *Podívejte se na fotografie na pracovním listě. Co zobrazují?* Žáci poznávají, že se jedná o hlasovací lístky pro volby. Učitel: *Správná odpověď! Naším dnešním tématem jsou tedy: Volební systémy v České republice* Učitel napíše nadpis na tabuli a vyzve žáky, aby to samé napsali jako nadpis na pracovní list. Učitel: *Teď se na hlasovací lístky podívejte detailněji.* 1. *Poznejte, o jaké volby se jedná, a napište daný typ na volnou řádku nad jednotlivé obrázky.* 2. *Když se na volební lístky podíváte důkladněji, určitě budete mít nějaké otázky: Co znamená toto nebo tamto? Zformulujte své otázky k volbám a napište je přímo k danému místu na hlasovací lístek.*	Pracovní list „Volební systémy v České republice“

			Žáci napíšou na volné řádky: „Volby do Senátu“ a „Volby do Poslanecké sněmovny“ Žáci si poznamenají své otázky na fotografie hlasovacích lístků, například: „Co je volební obvod?“ (Senát) „Kolik existuje volebních obvodů?“ (Senát) „Jak velký je jeden volební obvod?“ (Senát) „Co je volební okrsek?“ (Poslanecké sněmovna) „Jaký je rozdíl mezi volebním obvodem a volebním okrskem?“ (Senát a Poslanecká sněmovna) „Proč je na hlasovacím lístku pro Poslaneckou sněmovnu více jmen a na hlasovacím lístku pro Senát pouze jedno jméno?“ (Senát a Poslanecká sněmovna) „Kolik hlasů má každý občan?“ (Senát a Poslanecká sněmovna) „Jakou roli hraje u kandidátů věk/povolání?“ (Senát a Poslanecká sněmovna) atd.	
	Frontální výuka: Výukový rozhovor		Učitel sepíše otázky žáků na tabuli. Žáci předčítají postupně své otázky.	
	Frontální výuka: Informace učitele	Přechod	Učitel: *Vaše otázky dnes zodpovíme a budeme se intenzivně zabývat volebními systémy v České republice.*	
8 min. 8 min. 4 min.	Práce ve dvojicích	Expozice Fixace	Rozdejte pracovní listy: vždy jeden žák u stolu dostane pracovní list „Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR“, druhý žák u stejného stolu dostane pracovní list „Volby do Senátu Parlamentu ČR“. Každý žák dostane pracovní list „Srovnání většinového a poměrného volebního systému“. (Pokud má učitel originální volební materiály a hlasovací lístky, můžou být poslaný po třídě, aby se na ně žáci mohli podívat.) Rozdělení úkolů se společně přečte a vysvětlí. Žáci pracují nejdříve samostatně, poté pracují ve dvojicích. K fixaci výsledků se správně vyplněná tabulka promítne a učitel zodpoví případné dotazy žáků, tabulka nemusí být prodiskutována do detailu.	Tři pracovní listy: 1. „Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR“, 2. „Volby do Senátu Parlamentu ČR“, 3. „Srovnání většinového a poměrného volebního systému“ List s řešením vyplněné tabulky
1 min.	Frontální výuka: Informace učitele	Přechod	Učitel: *Jak vidíte, existují v České republice dva různé volební systémy: poměrný volební systém pro Poslaneckou sněmovnu a většinový volební systém pro Senát. A na tyto dva se podíváme nyní detailněji.*	

5 min.	Samostatná práce	Expozice	Pracovní list je rozdán, žáci zpracovávají úkoly samostatně.	Pracovní list „Většinový a poměrný volební systém“
3 min.	Frontální výuka: Výukový rozhovor	Fixace	Učitel vyplňuje tabulku společně se žáky na tabuli v rámci výukového rozhovoru. Žáci doplňují chybějící informace do tabulky na jejich pracovním listu.	Tabule, prázdná tabulka jako podklad pro interaktivní tabuli
7 min.	Práce ve dvojicích	Aplikace / reflexe	Učitel: *Veďte se svým spolužákem pro-kontra rozhovor. Jeden z vás považuje za lepší většinový volební systém, druhý z vás si zase myslí, že je lepší poměrný volební systém. Je jedno, jaký je váš vlastní názor, v této debatě budete zastupovat názor, který vám bude přidělen. V rámci debaty využívejte pro své argumenty volby do Poslanecké sněmovny a Senátu jakožto příklady pro daný volební systém.* Pokud máte dostatek času, může být jeden pro-kontra rozhovor předveden před třídou – v případě nutnosti také na začátku další hodiny.	
1 min.	Samostatná práce: Domácí úkol		Učitel: *Za domácí úkol zodpovězte otázky k volebním systémům, které jste si poznamenali na první pracovní list (písemně nebo ústně).* Domácí úkoly by měly být na začátku další hodiny porovnány, čímž bude dosaženo reaktivace / zopakování v této hodině získaných vědomostí.	

VOLEBNÍ KRAJ HLAVNÍ MĚSTO PRAHA

vylosované číslo pro hlasovací lístek **7**

HLASOVACÍ LÍSTEK

Koruna Česká (monarchistická strana Čech, Moravy a Slezska)

Kandidáti pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 28. a 29. května 2010

1. **Václav Srb**, 52 let, průvodce, tlumočník, majitel cestovní agentury, Praha, člen „KČ"
2. **Ing. Jindřich Jenček**, 77 let, ekonom, Praha, člen „KČ"
3. **Mgr. Bc. Petr Krátký**, 35 let, právník, manažer, Praha, člen „KČ"
4. **Bohumil Šourek**, 61 let, sociální pracovník, Praha, člen „KČ"
5. **Marek Attila Janeček**, 38 let, podnikatel, předseda sdružení PRECRIME, Praha, bez politické příslušnosti
6. **Ing. Zdeněk Blažek, CSc.**, 55 let, IT specialista, Praha, člen „KČ"
7. **Světlana Rathuská**, 57 let, důchodce, Praha, členka „KČ"
8. **Miroslav Krupka**, 50 let, vedoucí administrativy, Praha, člen „KČ"
9. **Michal Benčok**, 58 let, advokát, Praha, bez politické příslušnosti
10. **Otakar Ryšavý**, 47 let, živnostník, Praha, člen „KČ"
11. **Michal Lieberzeit**, 25 let, student HAMU/režie, Praha, člen „KČ"
12. **Jan Božejovský**, 65 let, stavitel klavírů, Praha, člen „KČ"
13. **Karolína Čiaková**, 23 let, studentka VŠ, Košařiska, bez politické příslušnosti
14. **Pavel Krejčí**, 29 let, podnikatel, Praha, člen „KČ"
15. **Ondřej Nathaniel Filip**, 24 let, burzovní makléř, Uhersko, člen „KČ"
16. **Jiří Kundrata**, 21 let, student VŠ, Praha, člen „KČ"
17. **Dana Zýková**, 51 let, obchodní zástupce, Praha, bez politické příslušnosti
18. **Ing. Mgr. Josef Pejřimovský**, 65 let, důchodce, Praha, člen „KČ"
19. **RNDr. Bedřich Pola**, 46 let, podnikatel, Praha, bez politické příslušnosti
20. **MgA. Miloslav Machoň, DiS.**, 53 let, pedagog, režisér, Praha, bez politické příslušnosti
21. **Ferdinand Šrámek**, 40 let, strojvedoucí, Praha, člen „KČ"
22. **Milan Šebek**, 57 let, OSVČ, Praha, člen „KČ"
23. **Oluša Danielová**, 60 let, důchodkyně, Jablonec nad Nisou, bez politické příslušnosti

HLAVNÍ MĚSTO PRAHA

číslo volebního obvodu: **22**

sídlo volebního obvodu: **Praha 10**

vylosované číslo kandidáta: **10**

HLASOVACÍ LÍSTEK

pro doplňovací volby do Senátu Parlamentu České republiky konané ve dnech 26. a 27. září 2014

prof. MUDr. Jana Dušková, DrSc.,MBA

jméno a příjmení kandidáta

61 let, zubní lékařka, profesorka University Karlovy, Praha

věk, povolání, obec trvalého pobytu

bez politické příslušnosti

příslušnost kandidáta k politické straně nebo politickému hnutí nebo údaj, že kandidát je „bez politické příslušnosti"

ANO 2011

název politické strany, politického hnutí či koalice, která kandidáta přihlásila k registraci nebo údaj, že jde o nezávislého kandidáta

MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA 10

VOLEBNÍ SYSTÉMY V ČESKÉ REPUBLICE

LIST S ŘEŠENÍM

Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR

VOLEBNÍ KRAJ HLAVNÍ MĚSTO PRAHA

vylosované číslo pro hlasovací lístek **7**

HLASOVACÍ LÍSTEK

Koruna Česká (monarchistická strana Čech, Moravy a Slezska)

Kandidáti pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 28. a 29. května 2010

1. **Václav Srb**, 52 let, průvodce, tlumočník, majitel cestovní agentury, Praha, člen „KČ"
2. **Ing. Jindřich Jenček**, 77 let, ekonom, Praha, člen „KČ"
3. **Mgr. Bc. Petr Krátký**, 35 let, právník, manažer, Praha, člen „KČ"
4. **Bohumil Šourek**, 61 let, sociální pracovník, Praha, člen „KČ"
5. **Marek Attila Janeček**, 38 let, podnikatel, předseda sdružení PRECRIME, Praha, bez politické příslušnosti
6. **Ing. Zdeněk Blažek, CSc.**, 55 let, IT specialista, Praha, člen „KČ"
7. **Světlana Rathuská**, 57 let, důchodce, Praha, členka „KČ"
8. **Miroslav Krupka**, 50 let, vedoucí administrativy, Praha, člen „KČ"
9. **Michal Benčok**, 58 let, advokát, Praha, bez politické příslušnosti
10. **Otakar Ryšavý**, 47 let, živnostník, Praha, člen „KČ"
11. **Michal Lieberzeit**, 25 let, student HAMU/režie, Praha, člen „KČ"
12. **Jan Božejovský**, 65 let, stavitel klavírů, Praha, člen „KČ"
13. **Karolína Čiaková**, 23 let, studentka VŠ, Košařiska, bez politické příslušnosti
14. **Pavel Krejčí**, 29 let, podnikatel, Praha, člen „KČ"
15. **Ondřej Nathaniel Filip**, 24 let, burzovní makléř, Uhersko, člen „KČ"
16. **Jiří Kundrata**, 21 let, student VŠ, Praha, člen „KČ"
17. **Dana Zýková**, 51 let, obchodní zástupce, Praha, bez politické příslušnosti
18. **Ing. Mgr. Josef Pejřimovský**, 65 let, důchodce, Praha, člen „KČ"
19. **RNDr. Bedřich Pola**, 46 let, podnikatel, Praha, bez politické příslušnosti
20. **MgA. Miloslav Machoň, DiS.**, 53 let, pedagog, režisér, Praha, bez politické příslušnosti
21. **Ferdinand Šrámek**, 40 let, strojvedoucí, Praha, člen „KČ"
22. **Milan Šebek**, 57 let, OSVČ, Praha, člen „KČ"
23. **Oluša Danielová**, 60 let, důchodkyně, Jablonec nad Nisou, bez politické příslušnosti

HLAVNÍ MĚSTO PRAHA

Volby do Senátu Parlamentu ČR

číslo volebního obvodu: **22**

sídlo volebního obvodu: **Praha 10**

vylosované číslo kandidáta: **10**

HLASOVACÍ LÍSTEK

pro doplňovací volby do Senátu Parlamentu České republiky konané ve dnech 26. a 27. září 2014

prof. MUDr. Jana Dušková, DrSc.,MBA

jméno a příjmení kandidáta

61 let, zubní lékařka, profesorka University Karlovy, Praha

věk, povolání, obec trvalého pobytu

bez politické příslušnosti

příslušnost kandidáta k politické straně nebo politickému hnutí nebo údaj, že kandidát je „bez politické příslušnosti"

ANO 2011

název politické strany, politického hnutí či koalice, která kandidáta přihlásila k registraci nebo údaj, že jde o nezávislého kandidáta

MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA 10

VOLBY DO POSLANECKÉ SNĚMOVNY PARLAMENTU ČR

PRACOVNÍ LIST

Zadání:

Práce ve dvojicích

Žák A: Zpracuj informace k volebnímu systému do Poslanecké sněmovny a napiš odpovídající kritéria do tabulky.

Žák B: Zpracuj informace k volebnímu systému do Senátu a napiš odpovídající kritéria do tabulky

Žáci A a B: Informujte svého partnera o volbách do Poslanecké sněmovny / Senátu.
Doplňte tabulku tak, aby na konci vašeho rozhovoru byla celá tabulka správně vyplněna.

Do Poslanecké sněmovny se volí dle zásady poměrného zastoupení, což přímo vyplývá z čl. 18. Ústavy ČR. Volič si vybírá jeden ze škály hlasovacích lístků. Každý hlasovací lístek reprezentuje jednu kandidující politickou stranu či hnutí. Vybraný hlasovací lístek volič vloží do obálky a vhodí do hlasovací urny.

Země je pro účely těchto voleb rozdělena do 14 volebních obvodů, které odpovídají krajům. Vzhledem k tomu, že jde o kraje s velmi odlišným počtem obyvatel, je také počet mandátů připadajících na jednotlivé volební obvody velmi odlišný (např. v roce 2017 se počet pohyboval mezi pěti mandáty v Karlovarském kraji a dvaceti šesti mandáty ve Středočeském kraji). Konkrétní počet mandátů, které připadnou na jednotlivé kraje, se řídí počtem zúčastněných voličů.

Přepočet hlasů na mandáty probíhá přímo v krajích za použití tzv. d'Hondtova volebního dělitele.

Právo zúčastnit se přidělování mandátu získávají pouze ty politické strany a hnutí, pro které celostátně hlasovalo minimálně 5 % voličů. Této procentní hranici se říká volební klauzule nebo také volební práh. Kandidovat může i koalice složená z více politických stran. Koalice dvou stran musí celostátně získat aspoň 10 %, koalice tří stran 15 % a koalice čtyř a více stran 20 % odevzdaných hlasů. Hlasy odevzdané stranám a hnutím, které nepřekročí volební práh, propadají a v Poslanecké sněmovně nejsou reprezentovány (např. ve volbách 2017 činil podíl takových propadlých hlasů celkem 6,3 %).

Každý volič disponuje čtyřmi tzv. preferenčními hlasy. To znamená, že na vybraném hlasovacím lístku může zakroužkovat až čtyři kandidáty, které preferuje před ostatními. Po přidělení mandátů stranám na úrovni volebních krajů dochází k přidělení mandátu konkrétnímu kandidátovi. Mandáty se přidělují dle pořadí na kandidátní listině. Výjimkou jsou situace, kdy jeden či více kandidátů získá 5 % preferenčních hlasů. V takovém případě je první mandát přidělen kandidátovi, který získal nejvíce preferenčních hlasů, a každý další pak kandidátovi, který jej následoval. ►

VOLBY DO POSLANECKÉ SNĚMOVNY PARLAMENTU ČR

PRACOVNÍ LIST

► Efekt volebního systému do Poslanecké sněmovny je poněkud rozporuplný. Celkové rozdělení mandátů vcelku odpovídá poměru odevzdaných hlasů. A to docela významně přispívá pozvolnému nárůstu počtu stran zastoupených v Poslanecké sněmovně (v letech 1998–2010 bylo zastoupeno pouze pět, v roce 2013 šest a v roce 2017 již devět stran či hnutí). Výjimku z poměrného rozdělení mandátů tvoří dvě nejsilnější politické strany nebo hnutí, které jsou obvykle výrazně nadreprezentované. Jinými slovy, získají více mandátů, než odpovídá jejich podílu hlasů. Naopak, velmi malé politické strany (tedy strany kolem 5–6 %) mají obvykle mnohem menší podíl mandátů, než je podíl jimi získaných hlasů. Jisté rozdíly pak také mohou nastat v reprezentaci stran, které mají podobně velkou či malou podporu po celém území ČR, a stran, které mají naopak velmi koncentrovanou podporu v některých krajích. (Typickým příkladem takové situace byly výsledky voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2006, kdy KDU-ČSL a Strana zelených získaly 7,22 % a 6,29 % hlasů. Dělilo je tedy necelé jedno procento hlasů. Přitom ovšem KDU-ČSL s velmi koncentrovanou podporou získala 13 poslaneckých křesel, zatímco SZ s podporou naopak velmi rozptýlenou pouze 7 mandátů.) Volební výsledky tak mohou mnoha voličům i stranám přinést značný pocit nespravedlivosti. Kritiku sklízí i zvyšující se volební práh pro koalice politických stran, který zamezuje jejich předvolební spolupráci.

Poslaneckou sněmovnu lze za jistých okolností (dle čl. 35 Ústavy ČR) rozpustit před uplynutím jejího volebního období. V takovém případě se konají tzv. předčasné volby. Naposledy taková situace nastala v roce 2013.

Pokud z jakýchkoli důvodů zanikne mandát některého z poslanců, nastoupí na jeho místo náhradník, který kandidoval na téže kandidátní listině. Jestliže žádný náhradník není, křeslo zůstane do konce volebního období prázdné.

VOLBY DO SENÁTU PARLAMENTU ČR

PRACOVNÍ LIST

Zadání:

Práce ve dvojicích

Žák A: Zpracuj informace k volebnímu systému do Poslanecké sněmovny a napiš odpovídající kritéria do tabulky.

Žák B: Zpracuj informace k volebnímu systému do Senátu a napiš odpovídající kritéria do tabulky

Žáci A a B: Informujte svého partnera o volbách do Poslanecké sněmovny / Senátu.
Doplňte tabulku tak, aby na konci vašeho rozhovoru byla celá tabulka správně vyplněna.

Pro volby do Senátu se užívá dvoukolový, tzv. absolutní většinový systém. I hlasování dle zásady většinového systému vyplývá z Ústavy ČR (čl. 18). ČR je pro tyto volby rozdělena do 81 volebních obvodů. Volby do Senátu se konají každé dva roky, přičemž volena je vždy jen jedna třetina všech senátorů, tedy 27. Senátoři jsou tak voleni na 6 let. Termín, kdy se ve kterém volebním obvodě vybírá senátor, byl stanoven v době, kdy Senát vznikal, a to losováním.

Na každý obvod připadá jeden mandát. Na rozdíl od voleb do Poslanecké sněmovny, v nichž volič vybírá z kandidátních listin stran a hnutí, při senátních volbách vybírá jednoho z kandidátů. Každý kandidát je napsán na jednom volebním lístku. Volič si musí vybrat jediného kandidáta, jehož volební lístek vloží do obálky a vhodí do urny. Pokud do urny hodí více volebních lístků se jménem jednoho kandidáta, hlas je platný. Jestliže ovšem vhodí více lístků s různými kandidáty, je hlas neplatný.

Ke zvolení musí některý z kandidátů získat absolutní většinu hlasů. Pokud žádný z kandidátů nezíská více než padesát procent hlasů již v prvním kole, koná se o týden později druhé kolo. Do toho postupují dva kandidáti s nejvyšším počtem hlasů z kola prvního. V drtivé většině případů se druhé kolo opravdu uskuteční, protože případů, kdy byl zvolen kandidát v kole prvním, bylo za celou dobu existence Senátu jen velmi málo. Kandidáti, kteří vypadnou v prvním kole, mohou, ale nemusí, podpořit některého ze dvou postupujících kandidátů. V druhém kole je pak senátorem zvolen ten kandidát, který získá více hlasů. ►

VOLBY DO SENÁTU PARLAMENTU ČR

PRACOVNÍ LIST

► Senátní volební systém má řadu zajímavých efektů. Prvním z nich je postupně sílící zastoupení kandidátů, kteří kandidují jako nezávislí, jako nestraníci, jako kandidáti hned několika stran či hnutí, případně jako zástupci politických uskupení regionálního či lokálního charakteru. Druhý efekt spočívá v časté negativní volbě ve druhém kole. Tedy situaci, kdy voliči nevybírají podle pozitivních očekávání od jednoho z kandidátů, ale aby zamezili zvolení druhého z kandidátů, který je pro ně z nějakých důvodů nepřijatelný (lidských, politických apod.). Konečně je velmi důležité, že tento volební systém dosud poměrně jednoznačně eliminoval počet senátorů z politických uskupení stojících na okraji politického spektra, tedy například na jedné straně kandidátů KSČM a na straně druhé formací extrémně či radikálně pravicových. K eliminaci kandidátů z okrajů politického spektra napomáhá i zmíněná podpora vypadlých kandidátů postupujícím. Obvykle kandidáti podpoří v druhém kole reprezentanta demokratických stran proti reprezentantovi z extrémních či radikálních stran.

Pokud mandát některého ze senátorů zanikne (dle čl. 25 Ústavy ČR), musejí se konat doplňovací volby. Senátor zvolený v doplňovacích volbách ovšem vykonává svůj mandát jen do okamžiku, kdy skončí volební období původně zvoleného senátora. Senát není možné, na rozdíl od Poslanecké sněmovny, rozpustit. Postupné doplňování Senátu napomáhá udržení politické stability v zemi.

Volební účast v senátních volbách bývá rozdílná mezi prvním a druhým kolem. První kolo většinou probíhá souběžně s volbami do obecních či krajských zastupitelstev a má tak větší účast. Druhé kolo konající se o týden později samostatně má obvykle výrazně menší účast.

SROVNÁNÍ VĚTŠINOVÉHO A POMĚRNÉHO VOLEBNÍHO SYSTÉMU

PRACOVNÍ LIST

	Poslanecká sněmovna	Senát
Jaký volební systém		
Kolik volebních obvodů		
Volič vybírá kandidáta		
Volič vybírá kandidátní listinu		
Kolik křesel je rozdělováno v jednom volebním obvodě		
Jaký volební práh		
Kolik preferenčních hlasů		
Při zániku mandátu doplňovací volby		
Možnost předčasných voleb		
Pomáhá nezávislým a kandidátům alternativních stran a hnutí		

SROVNÁNÍ VĚTŠINOVÉHO A POMĚRNÉHO VOLEBNÍHO SYSTÉMU

LIST S ŘEŠENÍM

	Poslanecká sněmovna	**Senát**
Jaký volební systém	systém poměrného zastoupení (neboli poměrný či proporční systém)	většinový systém (konkrétně absolutní, dvoukolový)
Kolik volebních obvodů	14	81
Volič vybírá kandidáta	ne	ano
Volič vybírá kandidátní listinu	ano	ne
Kolik křesel je rozdělováno v jednom volebním obvodě	různý počet	1
Jaký volební práh	5 % (10, 15, 20 % pro koalice)	není
Kolik preferenčních hlasů	4	nejsou
Při zániku mandátu doplňovací volby	ne	ano
Možnost předčasných voleb	ano	ne
Pomáhá nezávislým a kandidátům alternativních stran a hnutí	ne	ano

VĚTŠINOVÝ A POMĚRNÝ VOLEBNÍ SYSTÉM

PRACOVNÍ LIST

Zadání:

1. Přečtěte si text a vyznačte během čtení všechny výhody a nevýhody volebních systémů odlišnými barvami.

2. Následně vyplňte tabulku na základě informací z textu.

Volební systém představuje soubor pravidel a technik, které se využívají pro volby toho orgánu, ať už je kolektivní (nejčastěji parlament nebo zastupitelstvo) nebo individuální (zejména přímo volený prezident republiky). Výběrem volebního systému je možné hodně ovlivnit fungování voleného orgánu. Při výběru je proto důležité dbát na to, aby volební systém odpovídal charakteru voleného orgánu, ale také např. charakteru společnosti. Pokud je společnost přirozeně rozdělená jazykově nebo nábožensky, není vhodné, aby byl vybírán většinový systém, který nejspíše povede k dalšímu rozdělování společnosti do dvou či více táborů.

Základními typy volebního systému jsou většinový a poměrný (neboli proporční) systém. Již jejich názvy vcelku dobře vystihují základní odlišnosti. Zatímco většinový systém hledá vítěze voleb, který „bere všechno“, poměrný systém dělí mandáty podle podílů odevzdaných hlasů. Většinový systém je obvykle spojen s jednomandátovým obvodem, tedy obvodem, kde se soupeří o jedno křeslo. Vítězem voleb v takovém obvodu z logiky věci může být jen jeden, proto mluvíme o tom, že „bere vše“. Vítězů voleb v obvodu, kde se rozděluje více křesel, může naopak být několik, či dokonce mnoho.

Většinových volebních systémů je celá řada. Dají se dělit podle toho, v kolika kolech se odehrávají. Podle toho je dělíme na jednokolové a vícekolové. Dále se dají dělit na ty, kde některý z kandidátů musí získat podporu absolutní většiny zúčastněných voličů, a na ty, kde ke zvolení stačí získat relativní většinu (tedy např. klidně 3 hlasy z 10, když nikdo jiný nezíská větší nebo stejný počet). Většinové systémy najdeme v různých částech světa. Užívají je jak země spjaté britským koloniálním panstvím (vedle UK např. USA, Kanada, Austrálie nebo Indie), tak třeba Francie nebo řada zemí v Africe.

Také poměrné systémy můžeme dále dělit. Rozhodujícím kritériem je to, zda opravdu dělí mandáty poměrně, anebo plodí výsledky podobné systémům většinovým. Poměrné systémy jsou vcelku typické pro kontinentální Evropu (např. země Beneluxu, celá Skandinávie, všichni naši sousedé apod.), ale třeba i pro Latinskou Ameriku.

O výhodách a nevýhodách obou typů volebních systém se vede velká diskuse, která nemá úplně jasné závěry. Mezi výhody poměrného systému patří daleko menší propad hlasů, daleko věrnější obraz názorů, postojů a nálad ve společnosti, obvykle větší zastoupení žen a menšin v parlamentu a větší tendence k hledání konsenzu. K nevýhodám můžeme počítat častou situaci, kdy volič nemá přímý vliv na to, kdo bude vládnout, není jasné, kdo je ve vládě v opozici, oslabuje politická odpovědnost a politiku často jasně ovládají úzká vedení politických stran. Většinové systémy oproti tomu pomáhají vítězi voleb k sestavení vlády, jsou obecně jednodušší a srozumitelnější, tvoří efektivnější hráz vůči extremistům a radikálům, často vedou k užšímu sepětí poslance s voliči z jeho obvodu a umožňují více volit osobnosti. K jejich nevýhodám pak patří propad velké části hlasů, které v parlamentu nikdo nereprezentuje, menší škála možností výběru, posilování některých typů konfliktů namísto jejich řešení.

VĚTŠINOVÝ A POMĚRNÝ VOLEBNÍ SYSTÉM

PRACOVNÍ LIST

Odpovídejte, zda platí výroky, a to v těchto variantách: ano – obvykle ano – spíše ano – spíše ne – obvykle ne – ne

	Většinový systém	**Poměrný systém**
Posiluje sepětí poslance a voliče		
Nabízí voliči velkou škálu možností		
Zvyšuje šanci na stabilní vládu		
Posiluje zastoupení žen a menšin		
Tvoří hráz proti extremistům		
Posiluje politickou odpovědnost vlády i opozice		
Předchází velkým propadům hlasů		
Dává možnost přímo volit poslance		
Dává možnost výrazně ovlivnit volbu premiéra		
Přispívá ke konsenzuálnímu řešení konfliktů		
Pomáhá nezávislým kandidátům		

VĚTŠINOVÝ A POMĚRNÝ VOLEBNÍ SYSTÉM

LIST S ŘEŠENÍM

Odpovídejte, zda platí výroky, a to v těchto variantách: ano – obvykle ano – spíše ano – spíše ne – obvykle ne – ne

	Většinový systém	**Poměrný systém**
Posiluje sepětí poslance a voliče	obvykle ano	ne
Nabízí voliči velkou škálu možností	obvykle ne	obvykle ano
Zvyšuje šanci na stabilní vládu	obvykle ano	spíše ne
Posiluje zastoupení žen a menšin	spíše ne	spíše ano
Tvoří hráz proti extremistům	ano	ne
Posiluje politickou odpovědnost vlády i opozice	obvykle ano	obvykle ne
Předchází velkým propadům hlasů	obvykle ne	obvykle ano
Dává možnost přímo volit poslance	ano	ne
Dává možnost výrazně ovlivnit volbu premiéra	obvykle ano	obvykle ne
Přispívá ke konsenzuálnímu řešení konfliktů	spíše ne	obvykle ano
Pomáhá nezávislým kandidátům	spíše ano	spíše ne

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Analýza zahraničních systémů hodnocení klíčových kompetencí a systémů hodnocení netestovatelných dovedností se souborem doporučení pro školní hodnocení klíčových kompetencí RVP ZV a externí hodnocení školní podpory rozvíjení klíčových kompetencí RVP ZV. *Česká školní inspekce* [on-line]. Praha: ČŠI, 2018. Dostupné z: http://www.csicr.cz/getattachment/cz/Dokumenty/Publikace/Analyza-zahranicnich-systemu-hodnoceni-klicovych-k/Analyza-klicovych-kompetenci.pdf.

BĚLECKÝ, Zdeněk a kol. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání* [on-line]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. Dostupné z: www.msmt.cz/file/10434_1_1/download/. Aktualizováno zde: http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/CS/COM-2018-24-F1-CS-ANNEX-1-PART-1.PDF.

Doporučení Evropského parlamentu a Rady EU ze dne 18. 12. 2006 o klíčových kompetencích pro celoživotní učení (2006/962/ES). *Metodický portál RVP.CZ* [on-line]. Praha, Národní ústav pro vzdělávání, 2006. Dostupné z: stary.rvp.cz/soubor/01140.pdf.

KALHOUS, Zdeněk. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-x.

KRAMMER, Reinhard. *Die durch politische Bildung zu erwerbenden Kompetenzen – Ein Kompetenz-Strukturmodell* [on-line]. Wien: Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur, 2008. Dostupné z: https://bildung.bmbwf.gv.at/schulen/unterricht/ba/glv_kompetenzmodell_23415.pdf?61ed9f.

KRAMMER, Reinhard. *Kompetenzen durch Politische Bildung – Ein Kompetenz-Strukturmodell* [on-line]. In: Kompetenzorientierte Politische Bildung, Innsbruck–Bozen–Wien, 2008. Dostupné z: http://www.politischebildung.com/pdfs/29_basis.pdf.

Methoden der Politischen Bildung. In: *polis aktuell* [on-line]. Wien: Zentrum Polis – Politik Lernen in der Schule, 2017. Dostupné z: http://www.politik-lernen.at/dl/lkNmJMJKomlKMJqx4KJK/pa_2_17_Methoden.pdf.

MÜLLER, Ragnar: *Aufgaben und Ziele politischer Bildung* [on-line]. Dostupné z: http://www.onlinedissertation.de/politische_bildung/aufgaben_ziele.htm.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. *Národní ústav pro vzdělávání* [on-line]. Praha: MŠMT, 2017. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017.pdf.

SEMOTAMOVÁ, Kateřina. *Využití rakouského kompetenčního modelu ve výchově k občanství na základních školách:* diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra občanské výchovy, 2018. 87 s. Vedoucí práce PhDr. Mgr. Radim Štěrba, Ph.D., DiS.

Usnesení výboru pro evropské záležitosti z 9. schůze ze dne 28. března 2018. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [on-line]. Praha, PS PČR. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=144817.

SEZNAM POUŽITÝCH OBRÁZKŮ

str. 21, ostrov – zdroj: Wikimedia Commons / autor: Paramahesa94 / licence: CC BY-SA 4.0
str. 21, letadlo – zdroj: Wikimedia Commons / autor: Travel.airbus388 / licence: CC BY-SA 4.0
str. 32, Andrej Babiš – zdroj: Wikimedia Commons / autor: David Sedlecký / licence: CC BY-SA 4.0
str. 81 a 82, volební lístky – zdroj: Wikimedia Commons / autor: ŠJů / licence: PD

POZNÁMKY

Výchova k občanství 1
Materiály do výuky pro 2. stupeň ZŠ a víceletá gymnázia

Autoři: Miloš Brunclík, Jiří Kozák, Ladislav Mrklas, Maren Probst, Alena Resl, Kateřina Semotamová, Radim Štěrba, Petr Valenta
Editor: Michaela Oplíštilová

Vydavatel: CEVRO, z. s., Jungmannova 29/19, 110 00 Praha 1, e-mail: info@cevro.cz, www.cevro.cz
Výroba: Nakladatelství Jalna, Mickiewiczova 17, 160 00 Praha 6, www.jalna.cz
Grafická úprava a sazba: Martin Sládeček
Obálka: Ota Drápal, www.mimomeze.cz

© Vysoká škola CEVRO Institut, Katedra občanské výchovy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a Konrad-Adenauer-Stiftung

Autoři této publikace vyjadřují ve svých příspěvcích své osobní názory.

ISBN: 978-80-86816-11-1

www.odpovedneobcanstvi.cz